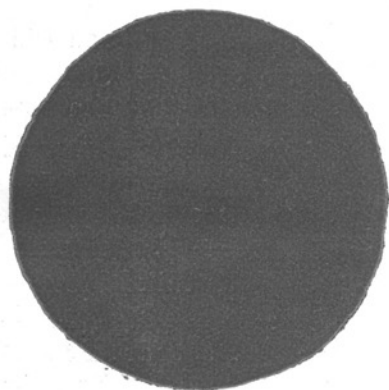

MODRA OPTICA

VSEBINA

Jakob Šolar / Naša knjiga ●
J. Vidmar / Thomas Mann ●
Thomas Mann / Gladujoči ●
J. T. Knjižno leto 1929 ● An-
ton Ocvirk / Literarni zapiski
● Franjo T. / Človek in knjiga
● Thomas Mann / Knutu Ham-
sunu k sedemdesetletnici ●
Bartolomeo Calvi / Uvod v
Kralja na Betajnovi ● Poročila

1
9
3
0

2

POZOR!

POZOR!

Z znanjem tujih jezikov se Vam odpirajo novi svetovi. Zato posegajte po naših žepnih slovarjih in sicer:

Bradač: **Češko-slovenski slovar.** Vez. Din 70.—.

Latinsko-slovenski slovar. Vezan Din 70.—.

Slovar tujk. Din 40.—, vezan Din 50.—.

Bradač-Pregelj: **Slovensko-nemški slovar.** Din 100.—.

Bradač-Šlebinger: **Nemško-slovenski slovar.** Vez. Din 100.—.

Kotnik: **Slovensko-francoski slovar.** Vez. Din 70.—.

Pretnar: **Francosko-slovenski slovar.** Vez. Din 70.—.

Valjavec: **Italijansko-slovenski slovar.** Vez. Din 70.—.

Slovensko-italijanski slovar. Vez. Din 70.—.

Vilhar: **Slovensko-srbohrvatski slovar.** Vez. Din 70.—.

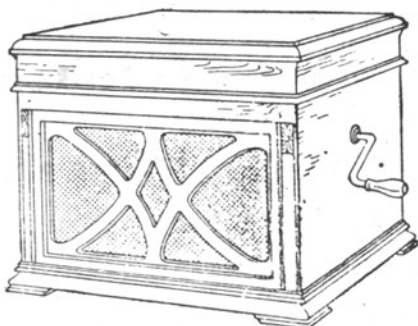
Srbohrvatsko-slovenski slovar, Vez. Din 70.—.

Obenem priporočamo še sledeče pravkar izšle udžbenike:

Orožen-Zpěvák: **Udžbenik češkega jezika.** Din 40.—, vez. Din 50.—.

Orožen: **Udžbenik ruskega jezika.** Din 50.—, vez. Din 64.—.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Ko si boste po trudapolnem duševnem delu zaželeli lepe glasbe

boste v najnovjšem modelu „His Masters Voice“ gramofona našli najboljšega prijatelja. Lična, dekorativna zunanost. Ne odpove nikoli, ker ima najzanesljivejši stroj angl. konstrukcije. — Pri nas dobite poleg nešteti drugih posnetkov tudi **kompletne opere** „Čarostrelec“, „Trubadur“, „Brivec seviljski“ „Lohengrin“ in dr. **kompletno v albumu s knjižico.**

(Centrala za splošno gramofonijo)

„Gramofon“ A. Rasberger

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta štev. 34

Palača Pokojninskega zavoda.

Telefon 33-83

KAJ PRINESE

ELITNI KINO MATICA :

Sestra Marija

Velefilm iz življenja opatice, v glavni vlogi Iris Arlan in Werner Pittschau

Devica iz Pariza

Briljantna burka, v glavni vlogi Anny Ondra

Patin Patachon kot bagdadska lopova

Najnovjši film obeh kraljev smeha

Brezbožna deklica

Veliki specialni velefilm Cecil B. de Millea — V gl. vlogi Lina Basquette

Brezkrajna lju-bezen

Grandiozni velefilm iz švicarskih alp, John Barrymore in Camilla Horn

KINO IDEAL :

Železna maska

Senzacionalni film, v glavni vlogi Douglas Fairbanks

Za krivcem ni sledu

Veliki kriminalni film, v gl. vlogah Kurt Gerron, Fritz Kampers, Hanni Weisse

Pravi raj

Film vojnih strahot, v glavnih vlogah George O' Brien in Lois Moran

Zmagovalci vse-mirja

Film velikih zračnih atrakcij, v gl. vlogi Ramon Novarro

Republika devojk

Velika komedija, v glavni vlogi Käthe Nagy

EDINO

tovarniško zalogo najboljših
šivalnih strojev in koles
znamke
Gritzner, Adler, Kayser.
Pletilnih strojev priznane
švicarske tovarne „**Dubied**“ ter
pisalnih strojev „**Urania**“ ima le

Josip Petelinc, Ljubljana

Sv. Petra nasip šte. 7
(v bližini Prešernovega spomenika)

Bogata zaloga galanterije, pletenin, trikotaže, po-
sebnost še **finih in najfinejših rokavic in**
nogavic ter kratkega blaga na veliko in malo

TISKARNA MERKUR - LJUBLJANA

TRG.-IND. D. D.

GREGORČIČEVA UL. 23

TELEFON 2552

se priporoča za tisk vsakovrstnih tiskovin kakor: knjig, brošur, tabel, pla-
katov, računov, kuvert, koledarjev, vabil, cenikov itd. Lastna knjigoveznica

MODRA PTICA

IZHAJA MESEČNO • NAROČNIKI NA REDNE PUBLIKACIJE DOBIVAJO LIST
BREZPLACNO • POSAMEZNA ŠTEV. DIN 6.— • UREDNISTVO IN UPRAVA:
GREGORČIČEVA ULICA 23 • TELEFON 2552 • ČEK. RAČUN ŠTEV. 15.369

LETO I

JANUAR 1930

ŠTEV. 2

JAKOB ŠOLAR / NAŠA KNJIGA

Dve stvari sta značilni za našo dobo: kriza duha in kriza resne knjige. Neutajljiv je med njima tesen notranji stik. Ne gre za količino knjižne produkcije, ki se z vsakim dnem množi. Prevelik del naše knjižne produkcije zasleduje namreč danes čisto navadne trgovske namene in živi na račun prazne snovnosti, malo pomembne zabavnosti ali celo škodljivih instinktov. Vsa ta povodenj knjižurstva nima nikakega opravka z resno knjigo in ji neprimerno več škoduje nego koristi, ker ubija zdravje duha, ki hoče lepote, dobrote in etičnega vzgona iz spoznane modrosti življenja. Gre torej predvsem za vprašanje notranje vrednosti, človeka oblikujoče sile naše književne produkcije in knjižnega konsuma. Dejstvo je, da naši izobraženi krogi vedno bolj gube zmisel in zanimanje za tako knjigo, ki vsekakor zahteva resnega duševnega dela in se ne laska naši lagodnosti in lenivosti duha. Za tako knjigo gre in o taki bi rad govoril. Če govorim o knjigi, mislim seveda zlasti tudi na liste, ker so pri nas še vedno merodajni pred knjigo radi gmotnih razmer našega knjižnega trga.

Največkrat pravijo ljudje: Kaj bi umetnost, filozofija, življenje je realno...

Gotovo, življenje je realno, a nikakor ni materialno, ker človek ni le snovno, materialno bitje. Zamenjava resnice in dejstva realnosti in materialnosti, realnega in snovnega je danes prav vsakdanji pojav tudi med visoko inteligenco. Svet duha pa ni prav nič manj realen ko svet telesa in snovi. In kdor govori o realnosti življenja pa odklanja umetnost, odklanja življenjsko modrost, ne govori o realnosti življenja, marveč o njega materialnosti. Duhu sta lepota in resnica tako resnična potreba, kakor telesu hrana. Ne trdim, da živita lepota in resnica le v umetnosti in filozofiji, Bog ne prizadeni, trdim pa, da ju ti dve panogi najizraziteje skušata dojeti in podajati. Kdor ju torej ne vidi in ne čuti tu v najbolj plastični obliki, ju bo drugod komaj kdaj zaslutil ali čutil: komur je v taki obliki zaprna, ta je zamoril v sebi duha in ni več celoten človek. Gotovo je najvišja umetnost živeti vedno iz polnosti svoje duhovno-telesne narave. Kadar se skali ta skladnost v človeku, tedaj postane suženj svoje enostranosti. Sredi tehnične silnosti postaja danes človek bolj ko kdaj poprej suženj svojega telesa. Prav zato sta lepota in življenska resnica danes bolj potrebni ko kdaj poprej, a prav zato

ljudi bolj prezirani ko kdaj poprej. Zato lepa in življensko modra knjiga nimata več dostopa v naše gospodarske kroge, zato ostaja ta vrsta »nekoristnih«, materialno brezpomembnih knjig le v rokah uboge peščice idealnih ljudi, ki so v naši družbi največkrat v gmotnem pogledu berači. Kako kruto prav je povedal Finžgar, ko mi je nekoč v pismu zapisal, da so našo kulturo ustvarili vso, prav vso sami berači. In vendar so ti slavni berači v življenju več duhovne sreče in zadovoljstva ko veliki gospodje brez duha. Kdor hoče res realno živeti, živeti iz duha in mesa, živeti iz vseh svojih življenskih korenin, naj seže brezpogojno po lepi in modri knjigi, da mu živi duh prezgodaj ne ohromi in ostane za vedno oropan najvišje dobrine življenskih — duhovnih užitkov.

So drugi, ki pravijo: Saj še za resno delo ni časa, kaj šele za branje!

Drži. Mnogim, premnogim ljudem je branje lepe knjige življensko malo pomemben luksus, ne pa potreba. Kaj naj rečemo o teh toli zaposlenih ljudeh? Smilijo se nam, a povedati moramo vendarle, da se nam njih ugovor zdi docela neupravičen. Mar je še kdaj kdo trdil, da nima časa jesti ali spati radi drugega resnega dela, radi prevelike resne zaposlenosti? Mar je že kdo smatral jed ali spanje za tako malopomemben posel, da ga lahko žrtvuje na račun drugega resnejšega dela? Če kdo trdi, da radi preobilice resnega dela nima časa za knjigo, trdi nekaj prav podobnega, da namreč nima časa hraniti svojega duha in mu vzdrževati življenje, ki ga kot malopomembno stvar žrtvuje na račun vnanje zaposlenosti, ki je morda koristna in dobičkanosna, a enostranska in duha moreča.

So zopet drugi, ki jim je leposlovna knjiga le ubijanje in zapravljanje časa, ki jo človek vzame v roke kvečjemu še za zabavo. Znanost jim je velika znanilka resnice, umetnost pa le razkošje. Drugi zopet menijo, da sta umetnost in življenska modrost svojevrstna znanstvena panoga, naj se torej zanimajo zanjo literati, kritiki in esteti, ljudje, ki se tope v lepih besedah in sanjah, kar je vse pred znanstvenim forumom manj vredno. V kakšni zmoti so! Eni in drugi so daleč od lepe knjige zato, ker so daleč od življenja, ker so ohromili svojega vseobsežnega duha do edinega živca švoje stroke. V svetu te stroke bodo lahko ustvarjali velika dela, ki pa bodo življensko pomembna le toliko, kolikor so zvezana s celoto sodobnih življenskih problemov; če ta zveza ni močna, če je morda celo prestala, bodo ustvarjali svoj mikrokosmos, ki je za sodobno življenje brezpomemben.

Naj ti ljudje poslušajo, kaj toži sloviti naravoslovec Charles Darwin o sebi. Tako piše sloveči mož: Do 30. leta in še dalj mi je bila vsakovrstna poezija v veliko veselje; še kot dijaku mi je bilo čitanje Shakespearejevih del, zlasti njegovih zgodovinskih dram v izreden užitek. Že mnogo let sem pa ne prenesem več, da bi bral tudi le vrstico poezije. Še pred kratkim sem poskusil brati Shakespeareja, a se mi je zdel tako neznosno dolgočasen, da mi je kar slabelo. Zdi se, da mi je duh postal kakor stroj, ki iz zbranih dejstev melje splošne zakone; ne morem pa razumeti, zakaj je to delovanje povzročilo ohromitev onega dela možganov, ki urejajo višje

užitke. Ko bi še enkrat moral pričeti življenje, bi si postavil za pravilo, da vsaj enkrat v tednu berem nekaj poezije in poslušam nekaj glasbe; tako bi si morda ohranil sedaj ohromele možganske dele. Pomanjkanje teh užitkov je pomanjkanje sreče, pomanjkanje, ki škoduje razumu in zaradi oslabitve emocionalnega dela naše narave še zlasti našemu нравnemu življenju.« (Erziehung zur Kunst.)

Česar ni mogel storiti Darwin v svojem drugem življenju, naj bi storili vsaj tisti, ki jim je še mogoče...

J. VIDMAR / THOMAS MANN

I.

Letošnjo Noblovo nagrado za literaturo je prejel nemški pisatelj Thomas Mann. Prejel jo je za svoje splošne literarne zasluge, posebno pa za roman »Čarovna gora«, ki je izšel leta 1924. Mann, ki je bil rojen l. 1875. v Lübecku kot mlajši brat znanega nemškega pisatelja Heinricha Manna, ima veliko in častno literarno preteklost. Po kratkem »rahlo-psihološkem preludiranju« je stopil l. 1900. pred nemško in evropsko občinstvo s svojim prvim mojstrskim delom, z literarno in kulturno zgodovinsko pomembnim romanom »Buddenbrooki«, v katerem prikazuje, opisujoč štiri generacije trgovske patricijske rodbine Buddenbrookov, propad te mogočne hiše, ki se vrši v čudni in zagonetni zvezi s »počlovečenjem« njenih članov.

Kliše „Ilustracija“

»Buddenbrookom« sta sledili dve knjigi novel: »Mali gospod Friedemann« in »Tristan«. Poslednja vsebuje tudi njegovo znamenito »balado v prozi«, novelo »Tonio Kröger«. Leto 1905. je prineslo njegovo edino dramo ali s pisateljevo lastno oznako bolj opisano »dramatično novelo« »Fiorenco«, ki uprizarja slikovito obnovljeno duhovno življenje Florence v časih Savonarole in Lorenca Veličastnega. Sledil ji je drugi njegov roman — »veseloigra v obliki romana«: »Kraljevska visokost«, ki s fineso in globokim humorjem pripoveduje o morganatski ljubezni majhnega in ubožnega prestolonaslednika nemške zvezne države s hčerko bogatega Američana in o zakonu, ki se med njima sklene v dobrobit domovince. Tik pred vojno je objavil klasično novelo o propadu in poginu velikega pisatelja Gustava Aschenbacha: »Smrt v Benetkah«. V vojni je objavil pred vsem zgodovinsko knjigo »Friedrik in velika koalicija«, ki je imela vzpodbuden nacionalen namen, ter veliko polemično in razglabljaljočo knjigo »Razmišljanja nepolitika«. Poleg tega je dovrševal novele »Čudežni otrok«, »Gospodar in pes« in »Spev o detetu«, ki so deloma izšle že po vojni. Sledil jim je roman »Čarovna gora« in nekaj manjših pripovedi, izmed katerih

je omeniti zlasti novelo »Nered in zgodnja bolešt«, ki je dovršena, idilična in tragično humorna podoba povojnega časa. Napoveduje se v kratkem nov svetopisemski roman.

Poleg tega svojega umetniškega dela je dovršil Thomas Mann v tridesetih letih pisateljevanja morda prav tako obsežen kompleks esetičnega in miselno kritičnega značaja. Tu velja pred vsem vnovič poudariti »Razmišljanja nepolitika«, v katerih si je skušal priti na jasno glede velikih vprašanj, ki jih je budnemu duhu zastavila svetovna vojna. V tej obsežni knjigi razpravlja o nemštvu in zapadnem latinstvu, o nacionalizmu in kozmopolitizmu, o kulturi in civilizaciji, o umetništvu in literatstvu, o demokraciji in absolutizmu, o humaniteti in človečnosti. Skratka o vseh mogočih videzih nasprotstva med duhom in dušo, med duhom in življenjem, med duhom in naravo. V tej knjigi je podal tudi globoko analizo lastnega dela, kakor tudi analizo marsikaterega evropskega pisatelja. Nadaljeval je svoja kulturno orientacijska in literarna razglabljanja v knjigah »Govor in protigovor«, v »Prizadevanjih« in končno v »Zahtevah dneva«. Eden izmed njegovih najznamenitejših člankov je razprava »Goethe in Tolstoj« v »Prizadevanjih«. Drugi se nanašajo na njegovo velikopotezno politično orientacijo ali pa so opombe k raznim knjigam, literarnim aktualnostim, jubilejem in dogodkom. Znano je tudi, da je Thomas Mann dolgo vrsto let podrobno zasledoval vso literarno produkcijo mladih in si z mladimi avtorji vestno dopisoval o njih delu. Za marsikaterega izmed njih se je tudi javno zavzel. Poslednja leta postaja vedno bolj očito, da smatra nemški narod sam in vsa kulturna Evropa Thomasa Manna za osrednjega zastopnika literarne Nemčije. Kot tak je bil po vojni vabljen v središča mnogih velikih narodov. Najznamenitejša je njegova pot v Pariz, ki je izzvala mnogo komentarjev in polemik in ki jo je sam opisal v knjigi »Obračun glede Pariza«. To njegovo veliko kulturno posredovalno delo ga uvršča med može, ki imajo za svetovno sporazumevanje in za enotno svetovno literaturo največje zasluge.

II.

Lastnosti starišev se podedujejo v otrocih. Kdor hoče dobro razumeti človeško umetniški značaj Thomasa Manna in njegovo notranjo problematiko, mora poznati njegove kulturne prednike. O teh govori sam v »Razmišljanjih nepolitika« zelo podrobno in pove med drugim tudi naslednje: »Tri imena so, ki jih moram imenovati, če se vprašam po osnovah svoje duhovno umetniške izobrazbe; ta imena so Schopenhauer, Nietzsche, Wagner... Če imam od Schopenhauerja moralizem — poljuden izraz za isto stvar se glasi pesimizem — kot svoje osnovno razpoloženje, razpoloženje »križa, smrti in groblja«, ki se je izrazilo že v mojih prvih poizkusih: tedaj je treba reči, da je najti to »etično ozračje« — z Nietzschejevim izrazom — tudi pri Wagnerju; celó njegovo ogromno delo živi v njem in jaz bi se lahko skliceval na njegov vpliv. Če pa me je prav to osnovno razpoloženje napravilo za psihologa propada, je bil Nietzsche tisti, ki sem ga imel za vzornika; kajti od vsega početka, kakor tudi ob času njegovega modnega gospodstva mi ni bil, kar je bil večini, namreč prerok nekega nenazornega »nadčloveka«, marveč mi je bil brezprimerno največji in najbolj večji psiholog dekadence...«

Thomas Mann je pisatelj in psiholog dekadence, propada. Kakšnega propada? Propada stare nemško meščanske, cesarske, nedemokratske, neevropske, neduhovne, marveč svojske, prvobitne in prirodne Nemčije. Bil je pisatelj odmiranja necivilizirane »protestujoče«, elementarne Nemčije, toda pisatelj, ki je bil s srcem pri umirajočem, po zastopniku svojega dela in svojega duha pa je bil vsaj deloma že zastopnik novega, civiliziranega, nekaotičnega, artikularnega, demokratičnega in kozmopolitičnega »duha«. Ta razdvojenost in notranja protislovnost je postala zgodaj, že v »Toniju Krögerju«, da že v »Buddenbrookih« osnovni človeški problem, ki ga je vznemirjal in ki je dajal skrito, zadnjo vsebino vsemu njegovemu delu. Problem njegove notranjosti, ki je konflikt srca, narave ali duše zoper duha, je koncem koncev eden izmed osnovnih problemov človeškega življenja sploh, gotovo pa je problem današnjega in tembolj polpreteklega in še posebno nemškega življenja, v katerem se je Mannova duševnost oblikovala. Njegova razrešitev tega vprašanja se glasi v etično pojmovni formulaciji: narava brez (duhovnega) napora je sirova; duh brez narave je brez tal, brez korenin. V njegovem čuvstvenem svetu, v katerem živi močno organsko nagnenje do »križa, smrti in groblja«, se njegova prirodna težkokrvna melanholija brzda s tipično nemško zavestjo, da je »živeti etična dolžnost«. Ta razrešitev mu je dopustila ustvariti po vojni, ki je pomenila tudi zanj najtežjo krizo, prvo »optimistično« knjigo »Čarovno goro«, katere junak Hans Castorp po sedemletnem brezmočnem udajanju smrti in bolezni in z njima misteriozno zvezani ljubezni obvlada svoj organski pesimizem in se prečara v človeka z voljo do življenja in se vrne v življenje. Čarovnija te preobrazbe se izvrši v umstveni in spoznavni sferi, posebnost, ki je značilna tudi za večino prejšnjih Mannovih knjig. V nji je zaključena njena in Mannova umetniška problematika, kakor tudi neka nepopoljnost, ki označuje njegovo literarno delo. Toda kako drugače je podobna metamorfoza sploh mogoča, ali vsaj kako drugače je mogoča za pisatelja, ki jo mora predstavljati v človeških plasteh, ki so zavesti dostopne?

THOMAS MANN / GLADUJOČI

PREVEDEL BOŽO VODUŠEK

V trenutku, ko je bil Detlef do dna prevzet od občutka, da je odveč, se je dal odnesti kakor nevede od slavnostnega vrvenja in, ne da bi se poslovil, je izginil mladima človekoma izpred oči.

Prepuštil se je toku, ki ga je vodil ob steni razkošne gledališke dvorane, in šele ko je čutil, da je daleč od Lili in malega slikarja, se je uprl in trdno ustopil; naslonil se je blizu odra na obok proscenijske lože, med bradato baročno kariatido z upognjenim tilnikom in med žensko postavo njej nasproti, ki je obračala v dvorano bujne prsi. Kolikor mogoče si je dal videz udobnega opazovalca; sem pa tja je dvignil kukalo na obraz, in njegove oči, ki so krožile po blesteči dvorani, so se ogibale ene same točke. Slavnost je bila na višku. Zadaj v prostornih ložah so jedli in pili pri pogrtnjenih mizah, a ob ograjah so se sklanjali gospodje v črnih in pisanih frakih, z velikanskimi krizantemami v gumbnicah, čez napudrana ramena dam,

ki so imele fantastične obleke in ogromne frizure, kazali so v pogovoru v dvorano, kjer je živahno vrvelo, nastajale so grupe, se pomikale kakor reka, se nabirale, se stiskale v vrtince in se spet razgrinjale v hitrih barvnih igrah.

Ženske so bile v dolgih valovitih oblekah, v širokih, ploščatih klobukih, ki so jim bili pritrjeni v grotesknih pentljah pod brado, in uprte na visoke palice so gledale po dvorani skozi dolge lornjone; gospodom so nabrani rokavi štrleli skoraj do roba sivih cilindrov... Glasne šale so švigale k ložam, in od tam so dvigali v pozdrav kozarce s pivom in s šampanjcem. Pred odrom so se gnetli in se spenjali kolikor mogoče nazaj; predvajalo se je z vriščem in živo nekaj ekscentričnega. Potem ko se je zastor zgrnil so se s smehom in odobravanjem vsi razprhnili. Orkester je zabučal. Ljudje so krožili za zabavo po dvorani in se gnetli med seboj. In zlatorumena luč, veliko svetlejša od dneva, ki je polnila razkošno dvorano, je dajala vsem očem svetel blesk; vsi so dihali hitro, v poželenju brez cilja, in vsrkavali gorko in razburljivo soparo od rož in od vina, od jedi, prahu, pudra, parfuma in od slavnostno razgretih teles.

Orkester je utihnil. Ljudje so obstali z roko v roki in so smeje gledali na oder, odkoder je prihajalo kvakanje in stokanje; predvajalo se je nekaj novega. Štiri ali pet oseb v kmečkih oblekah je parodiralo na klarinetih in nosljajočih godalih kromatsko borbo Wagnerjeve godbe iz Tristana... Detlef je za trenutek zaprl oči, ki so ga žgale. Njegova duša je bila tako ustrojena, da je moral slišati, kako se izraža v teh zvokih vkljub temu, da so razposajeno spačeni, razbolelo hrepenenje po ženi, in naenkrat je nanovo vstala v njem dušiča otožnost samotnega človeka, ki je napol iz ljubezni napol iz zavisti navezal svoje srce na solnčno in preprosto dete življenja.

Lili... Njegova duša je ustvarila njeno ime iz prošenj in iz nežnosti; in sedaj ni mogel več braniti svojemu pogledu, da se ne bi skrivaj obrnil k oni daljni točki... Da, še je bila tam, še zmeraj je stala na istem mestu, kjer jo je bil zapustil in sempatja ko se je gneča razdelila, jo je videl vso; v svoji mlečnobeli, s srebrom obšiti obleki, z rokami na hrtu, se je naslanjala na steno, malo je nagibala plavolaso glavo na stran, govorila in gledala pri tem malemu slikarju v oči, prešerno in negibno v njegove oči, ki so bile prav tako modre, odkrite in neskaljene kakor njene lastne.

O čem sta govorila, samo o čem sta venomer govorila? Ah, to pogovarjanje, ki tako lahko in brez težave teče kakor iz neusahljivega studenca in ki je tako neškodljivo, tako skromno, tako nedolžno in veselo! On se ga ni mogel udeleževati, življenja, ki ga je prebil v sanjah in v spoznavanju, ko je doživljal do obupa s kakšno muko človek ustvarja, vse to ga je napravilo resnega in težkega. Šel je, naenkrat so ga napadle kljubovalnost, obup in velikodušnost, skrivaj se je splazil proč in pustil oba mlada človeka sama; a potem iz daljave je s to strašno ljubosumnostjo, ki ga zmeraj davi v grlu, videl kako sta se oddahnila in kako sta se nasmehljala drug drugemu, ko sta bila prosta njegove neljube družbe.

Zakaj je prišel, zakaj je danes spet prišel? Kaj ga žene, da se s svojo muko meša v množico naravnih ljudi, ki se gnete okrog njega in ga

razburja, ne da bi ga kdaj zares sprejela vase. O, dobro pozna to hrepenenje! »Mi osamljenci,« tako je nekje napisal ob tihi urí izpovedi, »mi sanjavci, ki smo odločeni od sveta, mi, ki nas je življenje zavrglo, tako da pretuhtamo svoje dneve v nekem umetnem in ledenem prostoru ob strani in izven življenja... mi, ki razširjamo mrzel val odtujenosti okrog sebe, ki se ne da premagati, kakor le pokažemo med živimi ljudmi svoja čela, zaznamenovana s spoznanjem in z obupom... mi, uboge prikazni sredi življenja, s katerimi ravnajo ljudje plaho in spoštljivo, a ki jih v prihodnjem trenutku prepustijo samim sebi, da jim njihovi votli in vedoči pogled ne kalí dalj veselja... mi vsi nosimo v sebi prikrito in žgoče hrepenenje po tem, kar je nedolžno, preprosto in živo, vsaj po koščku prijateljstva, udanosti, zaupljivosti in človeške sreče. Življenje, iz katerega smo izobčeni — mi izredni ljudje ga ne gledamo kot nekaj izrednega, kot neko vizijo, polno krvave veličine in divje lepote; ampak cilj našega hrepenenja je to, kar je normalno, spodobno in prijazno, je življenje s svojo zapeljivo banalnostjo!...«

Gledal je k onima, kako sta govorila, a med tem je v vsej dvorani prekinil dobrodušen smeh igro klarinetov, ki so izprevrčali težko in sladko ljubavno melodiko v kričečo sentimentalnost... To sta vidva, je občutil, vidva sta ono gorko, ljubo, nespametno življenje, ki je postavljeno kot večno nasprotje nasproti duhu. Ne verjemita, da vaju zaničuje. Ne verjemita mu ne enega omalovažujočega pogleda. Mi vedomci, mi od spoznanja nemi nestvori se plazimo za vami, stojimo od daleč in v očeh nam gori strastno vroče hrepenenje, da bi bili vam enaki.

Ali se dviga ponos? Ali bi rad tajil, da smo osamljeni? Ali se baha, da delo duha omogoča ljubezni višjo združitev na vseh krajih in ob vsakem času? Ah, s kom? S kom? Zmeraj le s takimi ljudmi, kakor smo mi sami, s trpečimi in hrepenečimi in ubogimi, in nikoli ne z vami, vi modrooki, ki ne potrebujete duha.

...Plesali so. Odrske točke so bile skončane. Orkester je bučal in pel. Na gladkih tleh so drseli, se vrteli in se zibali pari. In Lili je plesala z malim slikarjem. Kako nežno je rastla njena ljubka glavicca iz srebrom vezanega trdega ovratnika, ki je bil kakor kelih. Umirjeno in elastično sta stopala in sta se obračala na ozkem prostoru; njegov obraz je bil obrnjen k njenemu in smehljuje sta se pogovarjala naprej, predana sladki trivialnosti ritmov in vendar obvladujoča se.

Naenkrat je naštalo v osamljencu, kakor da se iztezajo roke v njem in oblikujejo. Vendar sta moja, in jaz sem nad vama, je začutil. Ali ne pregledam s smehljam vajinih preprostih duš? Ali ne zapazim in si ne zapomnim z norčujočo ljubeznijo vsak naiven gib vajinih teles? Ali se ne napneta ob vajinem nezavednem početju v meni silí besede in ironije, tako, da mi bije srce od poželenja in sladkega občutka moči, da bi vaju v igri upodobil in da bi v luči svoje umetnosti predal vajino nespametno srečo svetu, da ga gane?...

In potem se je trudno in hrepeneče podrlo v njem vse, kar je tako kjubovalno zrastlo. Ah, da bi vsaj enkrat, vsaj eno noč kakor je nocojšnja, ne bil umetnik, ampak človek! Da bi enkrat ušel proklet-

stvu, ki se neodvratno glasi: Ti ne smeš biti, gledati moraš; ti ne smeš živeti, ustvarjati moraš; ti ne smeš ljubiti, vedeti moraš! Da bi enkrat z odkritosrčnimi in preprostimi čustvi živel, ljubil in molil! Da bi enkrat bil med vami, v vas, da bi bil vi sami, vi živi ljudje! Da bi te enkrat srkal v slastnih požirkih — ti sladka vsakdanjost!

... Zdrznil se je, obrnil proč. Zdelo se mu je, da se pokaže na teh smejočih, razgretih obrazih išoč in odporen izraz kakor hifro ga opazijo. Naenkrat je postala želja, da izgine, da se zateče v tišino in temo, tako močna v njem, da se ji ni upiral. Da, odšel bom, umaknil se bom, ne da bi se poslovil, in položil doma vročo in nesrečno omojeno glavo na hladno blazino. Namenil se je k izhodu.

Ali bo ona opazila? Tako dobro je poznal tak odhod, tak molčeč, ponosen in obupan beg iz kakšne dvorane, iz kakšnega vrta, iz kakšnega kraja vesele zabave, ko sam sebi prikrivaš upanje, da bi za en kratek trenutek zasenčil solčno bitje, po katerem hrepeniš, da bi začudeno pomislila, da bi začutila sočutje... Ustavil se je, pogledal je še enkrat tja. Prošnja je vstala v njem. Da bi vztrajal, da bi ostal pri njej, čeprav samo od daleč in čakal kakšne nepričakovane sreče? — Zaman. Prazno je vsako približanje, vsako sporazumljenje, vsako upanje. Pojdi, pojdi v temo, nasloni glavo v dlani in se jokaj če moreš, če so sploh kakšne solze v tvojem okamenelem, pustem, oledenelem svetu duha in umetnosti! — Odšel je iz dvorane.

Žgoča, na tihem vrtajoča bolečina je bila v njegovih prsih in obenem nesmiselno, nespametno pričakovanje... Ona mora videti, mora razumeti, mora priti, mi mora slediti, čeprav samo iz sočutja, mora me ustaviti na pol pota in mi reči: Ostani tukaj, bodi vesel, rada te imam. In šel je čisto počasi, čeprav je vedel, tako smešno dobro vedel, da nikakor ne bo prišla, ona, mala Lili, ki pleše in se razgovarja...

Ura je bila dve po polnoči. Hodniki so bili zapuščeni in za dolgimi mizami v garderobah so zaspano kimale garderoberke. Nihče drug, razen njega, ni mislil na to, da bi šel domov. — Zavil se je v plašč, vzela klobuk in palico in odšel iz gledališča.

Na prostoru pred gledališčem je stala v megli, ki je bila belkasta od luči, dolga vrsta kočij. S povešenimi glavami, z odejami na hrbtih so čakali konji pred vozovi, a kočijaži, vsi zadelani, so stali v skupinah in tolkli z nogami ob trdi sneg. Detlef je pomigal enemu izmed njih; ko je oni pripravljaval žival, je čakal ob izhodu razsvetljenega vestibula in je pustil, da mu je mrzli, rezki zrak oblival bijoča senca.

Pust okus po šampanjcu v ustih mu je vzbudil misel na cigareto. Mehanično je potegnil cigareto iz doze in jo z žveplenko prižgal. In tedaj, v tistem trenutku, ko je mali plamen ugasnil, se je zgodilo nekaj, kar od začetka sploh ni razumel; stal je zmeden in preplašen in roke so mu obvisеле; tega ni mogel premagati, ni mogel pozabiti...

Ko so se njegove oči opomogle od svetlobe, ki mu jo je povzročil mali plamen, je vzrastel iz teme obraščen, upadel obraz z rdečo brado, in iz njega so štrlele vanj vnete in bolno obrobljene oči, z nesramnim zasmehom in z nekim poželjivim iskanjem... Samo dva ali tri korake od njega, je slonel na eni izmed cestnih svetiljk, ki so stale ob vhodu v gledališče, človek, čigaver je bil ta trpeči obraz; s pestmi je tiščal v nizkih žepih svojih hlač in ovratnik na svoji raz-

Miha Maleš
Ljubezen

trgani suknji je imel zavihan. Šel je s pogledom po celi Detlefovi postavi, po njegovem kožuhu, čez katerega je viselo kukalo, dol do lakastih čevljev, in spet se mu je zadril s tem poželjivim in strastnim iskanjem v oči; samo enkrat je kratko in zaničljivo pihnil sapo skozi nos... Potem se je njegovo telo streslo od mraza, njegova uvela lica so kakor naenkrat še bolj upadla, njegove trepalnice so se z drgetom zaprle in konci ust so se pobesili obenem zasmehljivo in trpeče.

Detlef je stal kakor okamenel. Trudil se je z vso silo, da bi razumel... Naenkrat se je zavedel; ali ni zbudil videz prijetnega in udobnega življenja, ko je prihajal od slavnosti in stopil iz vestibula, pomigal kočijažu in vzel cigareto iz svoje srebrne doze? Nehote je vzdignil roke, da bi se udaril po glavi. Napravil je korak proti onemu človeku, globoko je zadihal, da bi spregovoril, da bi razložil... in potem je vkljub vsemu nemo vstopil v kočijo, ki je bila pripravljena; skoraj je bil pozabil dati kočijažu naslov stanovanja, tako je bil zavzet, tako ves iz sebe, da mu je nemogoče razjasniti!

Kakšna zmeta, moj Bog — kakšno grozno nespornumljenje! Ta človek, ki gladuje in ki je izobčen iz družbe, ga je opazoval s poželjivostjo in z grenkobo, s tistim s silo hotenim zaničevanjem, ki izvira iz zavisti in iz hrepenenja! Kaj ni malo igral, ta gladujoči človek? Kaj ni iz njegove drgetajoče, trpeče in zasmehljive grimase govorila želja, da bi tega drznega, srečnega človeka za en trenutek zasenčil, da bi začudeno pomislil, da bi začutil sočutje? Motiš se prijatelj, zgrešil si učinek; tvoja žalostna podoba ni samo zame nobeno svarilo iz tujega, strašnega sveta, ki bi me ga bilo strah in sram. S a j s v a b r a t a !

Ali ne tiči tovariš, tukaj nad prsi in žge? Kako dobro te poznam? In zakaj si vendar prišel? Zakaj ne ostaneš uporno in ponosno v temi, ampak se ustaviš pod razsvetljena okna, za katerimi je godba in se smeje življenje? Ali ne poznam tudi tistega bolnega hrepenenja, ki te žene tja, da gojiš to svoje trpljenje, ki se prav tako lahko imenuje ljubezen kakor sovraštvo?

Nič mi ni tuje od vse bolečine, ki te navdaja, in mislil si da me boš osramotil! Kaj je duh? Sovraštvo, ki se igra! Kaj je umetnost? Hrepenenje, ki ustvarja!! Oba sva doma med tistimi, ki so prevarani in ki gladujejo, med tistimi, ki obtožujejo in zanikujejo, in skupne so nam tudi ure, ko se zatajiva, ko zaničujeva samega sebe in se s sramotno ljubeznijo navezujeva na življenje, na nespametno srečo. Ampak ti me nisi spoznal.

To je zmeta! To je zmeta... In ko ga je to obžalovanje vsega prevzelo, se je nekje na dnu zasvetila obenem boleča in sladka slutnja... Ali se moti samo oni človek? Kje je konec zmot? Ali ni zmeta vsako hrepenenje na zemlji, prvo med njimi moje, ki gre za preprostim in nagonskim, za nemim življenjem, ki ni nikoli ožarjeno od duha in od umetnosti, ki ni nikoli odrešeno po besedi? A, vsi smo bratje in sestre, vsi ki nas je ustvarila brez miru trpeča volja; in se ne spoznamo. Drugačne ljubezni nam je treba, drugačne...

In ko je sedel doma med svojimi knjigami, med slikami in tiho zročimi kipji, se je oglašala v njem ta mehka beseda: »Otročiči, ljubite se med seboj...«

J. T. / KNJIŽNO LETO 1929 *

V našem kulturnem življenju so stvari, ki radi revne intenzitete izžarevanja vsakovrstnih problemov stoje ob strani naše kulturne kronike, dar za malodušnost malodušnih majhnih ljudi. Zarez v snovanju, oblikovanju in fiksiranju ni, kakor da je izgorela že itak borna življenska sila za dober ali slab omen generacij, ki bodo imele opravljati dvojno delo.

Beseda o krizi knjige straši že par let sèm v pogovorih ljudi, ki menda živo in ostro občutijo vse zlo in so menda pozabili na jakost naše življenske sile, kakor se je pojavljala od prve slovenske knjige pa do teh kesnih edicij prošlega leta. Točnega fiksiranja ni ne v časopisih, ne v časnikih, razen bolne praznote teh samih.

Prav preteklo leto zaznamuje morda peripetijo kalnih zadev našega založništva. Ob porajanju novih listov, novih založb in manifestov starih založb, se zdi, da smo prišli do sortiranja terena, če ga je sploh še kaj ostalo.

Naštevane izišlih publikacij spada v dnevno časopisje, da bi se to tega le v največji meri zavedalo! Sem pa bi sodilo razmotrivanje problema z vidika statistične metode, presoja nastalega položaja prav iz podatkov statistike. Problem problema samega. Bajе prejema državna knjižnica v Ljubljani po en dolžnostni eksemplar vsake knjige, ki je izšla. Želel bi, da bi delo sortiranja teh knjig ne bilo obseženo v numeraciji in vezanju knjig. Študij let, ki so za nami, terja predhodno delo vestnih bibliofilov in bibliografov, ki ni kar nič malovredno in pohvale deležno. Da, Bibliografija! Poglej trud prejšnjih let v izdanih »Slovenske Maticе«! Delo privatne inicijative, ob majhnih nepopolnostih popolno za vsa poznejša leta. Vem pa, da še nisem imel prilike čitati oficialnih komunikejev naše slovenske državne knjižnice, opremljenih z brižno statistiko. Z lepo uredjenimi in strokovnimi podatki in še važnejšimi podatki nam malovernim in malodušnim za vpogled. Kje je bibliografija vojnih in povojnih let? Prav to zadnje leto nam je dalo revijo »Slovenski tisk« s specialnim programom in strokovnimi nalogami, ki pa je sprejela v svoje rubrike slovensko bibliografijo iz večjih rok strokovnjaka. Ne morem je tu uporabiti, ni še bila zaključena, ko je bil pisan ta članek in ni bila opremljena s statističnimi podatki, še manje s primerjavo prejšnjih let. Življenje slovenske knjige je ob vsem tem šlo svojo pot, ob popolnem dezinteresiranju neorganizirane občine slovenskih bibliofilov.

Beseda je bila: knjigo slovenskemu človeku v naročje — razodetje naj pride od vsega početka. Vera v konzumenta je neomajna ob vsem vpitju konkurirajočih vele-producentov. Zadeva še ni rešena, dokler kaže zadovoljujoče in nezadovoljujoče rezultate. Ali bo in kako dolgo

* Dasi je ta članek dokaj oster, ga vseeno priobčujemo, zlasti zato, ker se je dotaknil enega najbolj perečih vprašanj: Kvalitete slovenske knjige, posebno tiste, ki jo dajejo najširšim plastem še vedno naše knjižne družbe. K raziskavanju vzrokov tega pojava se bomo najbrže še povrnili. Že naprej pa lahko trdimo, da to ne bo obsodba zgolj teh družb, ampak vse bolj našega na dokaj labilnih in irealnih tleh stoječega književnega življenja in pa ljudi, ki bi morali vsaj malo bolj razumeti nujnost časa in od katerih je vsaj del tega življenja odvisen. (Uredništvo.)

bo zdržal konsument, če je preobtežen, naval izbranih, neizbranih in neizbrisljivih knjig bogate domače književne produkcije?

Bogate? Štel sem zadnjič in sem naštel deset založb, ki bazirajo na enem temelju, ponudba in dajanje za gotov denar, blago brez izbire, konzum po slojih. Tri lahko odštejemo, neposredno nas ne tangirajo, goriške so (»Goriška Matica«, »Goriška Mohorjeva družba«, »Luč«), pa zato ne, ker bi bile slabe. Sistem je v izdaji njihovih knjig, upravičen in potreben. Da ne rečem še zgleden: celo nekak zbornik poljudno-znanstven izdajajo z obračuni in rezultati svojega življenja. Drugo je z našimi družbami; pred vojsko tri (»Mohorjeva družba«, »Slovenska matica«, Slovenska šolska matica«), zdaj še štiri nanovo (»Kmetijska matica«, »Vodnikova družba«, »Mladinska matica«, »Cankarjeva družba«). Utrli so si pot in dostop v srca svojih naročnikov. Več kot še enkrat več izdanj kot pred vojno, mogoče še enkrat več branja kot pred vojno, več kot še enkrat več izvirnega leposlovja mimo vseh starih in novih revij z »vodilnimi« povestmi.

Kje je še tu beseda o krizi? Ali morda naroča eden kajige šestih družb in šest drugih nobene? Za té je še čas in prostor, če se izpolni propaganda z malim trudom in naporom teh neimenovanih agitatorjev za slovensko knjigo. In še beseda o krizi?

Trideset let je minulo, odkar je mlad slovenski založnik poizkušal in želel utreti pot slovenskim odličnim publikacijam v roke zakrknjenih nebralcev in nezainteresirancev. Kako je že bilo ime možu? — Lavoslav Schwentner. Skoro ves Cankar, ves Župančič, ves Aškerc, ves Kersnik, ves Terdina je izšel v njegovi založbi in izdajal je romane obsežne in debele, kakor Kraigherjeva »Školjka« in Zola-jev »Polom« in Dickensov »Oliver Twist«. Kaj še pripovedujejo o njem? Tam neke iz Krškega, potem iz Celja, torej iz province se je etabliral v Ljubljani in zavzel konzumente s hrepenečimi srci po dobrem branju. To da je bajka? Trideset let je, odkar je ta podjetni in vzgledni mož, slovenski S. Fischer, izdajal celò nekakšen list »Slovenska knjigar-na« kot prilogo »Ljubljanskemu Zvonu« za informacijo slovenskega konzumenta in propagando knjige. Brskal sem po tem lističu in se čudil. Ta mož je gledal v sedanjost in je gledal v bodočnost. Problem je bil v tistih časih, kakor je v današnjih. Ali more eksistirati privatni založnik poleg uspevajočih družb. »Sreča je še, da pri obeh društvih vlada toliko obzirnosti na vse strani, da prav radi tega nekaj pisateljev, zlasti beletristov, ne more v krog njih sotrudnikov, kedar se noče prilagoditi zahtevam, kakoršne se stavijo tam. In za to doleti sem ter tje tudi zasebnega zalagatelja kako boljše delo, sicer bi bil res prisiljen, izdajati samo indijanarce, sanjske bukve in druge take višje duševne izdelke.« To so njegove besede. In ironija po tridesetih letih?

Fenomen zase je, da so večja privatna založništva obremenjena z izdajami zbranih spisov starejših oziroma mlajših naših piscev. Te izdaje absorbirajo dobršen del razpoložljivega kapitala. Kakšnih knjig torej nam naj dajo? Odgovor nam bodo — privatna založništva še dolgo ostala dolžna. Pa le v tem slučaju, če se nam ne zdi upravičen obstoj naših eminentnih »ljudskih« knjižnih družb. Goriške smo izvzeli, pošten in pravilen »imprimatur« za nje. Te naše bližje »Mo-

horjeva«, »Vodnikova«, »Kmetijska«, »Cankarjeva«? Kje so fundamenti njihovega obstoja? V geslih, programih ne videne in ne sluteče bodočnosti? Za majhen denar nuditi ljudstvu branje. Prav! Kdo nas je razočaral: programi ali knjige njihovih izdanj? Gotovo: za naprej plačan denar je treba gotov število knjig. Kje je tu riziko? Za naše družbe ga ni. Zame je in zate morda tudi: tiskati, kar pride pod roko, brez sodobnega ekvivalenta potreb? Književne družbe delajo, prav delajo danes knjige in književno konjunkturo slabih knjig. Dobre knjige danes komaj ustanavljajo založništva. Včeraj so jih. Zato imamo raje manj založb z dobrimi in potrebnimi knjigami. Diktat sodobnosti veleva to, glas prihaja od včeraj. Čemu poplava tiskanih besedi ob vsej ostali mizeriji? Čemu nova založništva, če je starih preveč. Če so ta slaba, da: novo založništvo mora pregaziti vsa, ki nočejo kloniti diktatu sodobnosti. Knjiga v maso za vsako ceno — in kdo naj čuva inteligenco in svežost tistih bralcev, ki niso obupali nad časom, ki prihaja in nad časom, ki bo prišel?

ANTON OCVIRK / LITERARNI ZAPISKI

I.

Ti literarni zapiski so kratke karakteristike pisateljev in pesnikov tujih literatur in so še glosarični orisi del, ki so zanimiva bodisi po svoji vsebini, ideji ali tendenci, bodisi po snovi, formi ali pesniškem izrazu. Omejil se nisem le na sodobna umetniška dela, ampak bom govoril tudi tu pa tam o umetninah, ki so preživela stoletja in so še danes umetniško živa. Poleg romana, drame in pesmi bom skušal predstaviti še druga važna dela: esej, teoretično kulturno filozofsko delo, estetično studijo, psihološko teoretične in umetnostno nazorske spise, za katere govorijo danes znamenita imena: Spengler, Unamuno, Berdjajev, Freud, Gide, Ludwig, Rolland, Merežkovskij, Tagore itd. Prav v teh ljudeh tiči značilnost našega časa, ki se zrcali v njih spisih. — Preko moje zasnove bi seveda seglo vsaktero uvrščanje, prazno shematično razporejanje del in pisateljev po kritičnih metodah, po etičnih merilih ali po umetnostnih teorijah. V ospredje bom seveda vedno postavil kvalitativno močno delo, kar pa je končno poteza mojega osebnega odnosa do umetnosti in nazora o njej. — Tudi po načinu stilizacije bodo to skice, ki jih bom zarisal le z bežnimi potezami in najnujnejšimi črtami, ki so za delo značilne. Tu bo najprej važno dotipati se do individualnega umetnikovega žarišča ali do glavne misli kulturnega teoretika, odkoder bo mogoče v vseh potankostih spoznati njegovo mišljenje, moč njegovega ustvarjanja in vrednost njegovih del; njegov odnos do življenja in nazor o njem. Seveda so to v glavnem etična vprašanja. To so vzmeti njegovega moralčnega sveta, ki so važne za osebnost, ne toliko za umetnika. Umetnik ustvarja najprej svojevrstno življenje, ki je v svojem bistvu človeško resnično, ki pa ni še zato vedno v realnosti možno, ker ga je lahko umetnik dvignil v svet globljih vzrokov in učinkov, ga povečal. Kajti kljub etično-moralčnemu nazoru je v njem resnično primarna — moč ustvarjanja, ki je prva in najbolj glavna umetnikova potencia. Brez te osnovne moči ne more življensko učinkovati nobeden še tako svojevrsten kompleks etičnih nazorov, ker ne more govoriti življensko neposredno in ker so vsi bistveno človeški momenti podrejeni miselno-teoretičnim tendencam, ki niso zrasle ob delu, ampak je delo zraslo ob

njih. Taka dela so brez mesa in krvi, kajti šele v dihu ustvarjalne sile se začno gibati osebe in začno živeti svoje življenje.

Dandanašnji pisatelj hoče odgovoriti mnogim religioznim in filozofskim, socialnim in živlenskimi vprašanjem. Iz teh osebnih odgovorov, ki si jih je napravil, se mu izoblikuje potem tudi nazor o umetnosti. Čim bolj je pisatelj ali pesnik odvisen od svojih miselnih nazorov, tembolj je pobarvano njegovo mišljenje o umetnosti s tendenco uveljaviti v njej principe svojega osebnega živlenskega nazora, prevečkrat skuša umetnost tem nazorom tudi podrediti. Zato je usmerjenje takega pisatelja skoraj vedno enostransko, ne more obseči vsega življenja, ki je v bistvu celota vseh mogočih teoretičnih variacij in nazorov. Prav zaradi take tendence pozablja na stilne in vsebinske posebnosti, ki so v umetnosti nad vse nujne. Zato je dandanes preveč povdarjena etična plat umetnosti, ki pride v poštev pri dovršenih umetninah in ne pri umetniško praznih delih, ki veljajo danes radi nazora in pripadnosti različnim socialnim skupinam.

V tem vzdušju, dasi neprimerno višja in osebnejša, je knjiga, ki ima mnogo čuda svojstvenih misli — indijskega pesnika Rabindranatha Tagoreja, ki je pri nas znan po pesniških zbirkah (Vrtnar, Rastoči mesec i. dr.) in je v Evropi najbolj občudovan predstavnik kulturne Indije poleg modernega apostola indijskega naroda — M. Gandhija. Posebnost knjige, ki je filozofska, tiči v pisateljevi jasnosti, s katero obravnava najtežje probleme. Tagore obvlada najtanjše izrazne možnosti, njegov izraz je v popolnem skladu z idejno smerjo njegovega nazora, ki je v bistvu religiozno usmerjen. V knjigi Sadhana (Pot k popolnosti) je Tagore popolnoma označil svoj odnos do življenja, ki ga je po globini svojega doživetja opredelil in označil. Marsikatera misel je le poglobljena resnica, ki jo je Tagore doživel iz svoje religije.

Človek mora spoznavati. Spoznavanje je začetek in konec vseh stvari. Vse, kar smo spoznali, pa nima v sebi večnostnega pečata, je zgolj dejstvo. Newtonova spoznanja, Darwinova spoznanja so le male resnice, ki nas vodijo v neskončnost. Tam je centralna resnica. Majhne resnice nam odpirajo brezštevila dejstev, dejstva doume razum, resnico po dojame le duša. — Zato spoznaj svojo dušo! — To je veliki princip enotnosti. Duša išče harmonijo in jo najde v ljubezni, zato je ona največja duševnost. Ključ h kozmični zavesti je zavest duše. Zavest jaza. Jaz spoznam, to pomeni, jaz sem gospodar nad vsemi svojimi strastmi in slabostmi. Človek vedno hrepeni po najvišjem spoznanju, najvišji ljubezni in največjem razmahu volje. Največjega v vsem pa ne moremo doseči analitično — to je postopoma — ampak v veselju in ljubezni kot elementarnem doživetju; kajti največje razodetje Boga je v duši. Prav to je osnovna misel človeka — bitja, ki je ustvarjeno, da se zaveda sebe. Žrtvovanje samega sebe — pravi Tagore — je najvišja človekova osebna naloga, kajti v Bogu se najde pravi človek. Smrt je monistična, ampak življenje je dualistično, ker hrani v sebi dvoje: videz in resnico. V tem filozofskem stavku je zasidran pomen in smisel življenja, kot ga je spoznal Tagore. Živeti v delu! — V mojem delu je moje veselje, pravi, in v tem veselju je zapopadeno največje veselje — živeti v vedni zvezi z Bogom, ki se kaže v vsakem bitju, ki ždi v vsakem dihu prirode in ki je neskončen kot je hrepenenje človekovo. Ni končnosti — pravi znova — ona je samo mayâ — slepilo in prevara. Resnična je le neskončnost. Zato pride Tagore do tako čudnega sklepa

o lepoti, kar pa je v globini njegovega nazora vendarle pravilno. — Lepota je resnica. Resnica je lepota. — Popolnoma druga vsebina tiči v tem stavku, kot pa je pri nas bila pojmovana. Izgovoril jo je religijozno prepričan človek, ki lahko prepričan trdi, da ni veselje resničnega človeka v tem, da kaj ima, ampak v tem, da hoče kaj doseči. Proč od grobega fizičnega sveta dobrot! Oči so uprte v notranji svet, kjer smo prav v tem prosti, da smo vezani. Tu je upravičeno Tagorejevo zametavanje civilizacije, ki je tako značilna za Evropo. Ne samo hlepenje po oblasti, ki je s civilizacijo v tesni zvezi, ampak tudi glad po zemlji kaže smer civiliziranega Evropeca, ki povdarja tostranost v vsakem svojem dejanju. Indija pa tone vase, v notranjost, ki ji je centralna resnica, ki obžarja zemljo in človeka s posebno, tajno lučjo tudi vsako najdrobnejšo stvar. Zato so predmeti sveti. Sveti toliko časa, dokler so v siju božje svetlobe, prokleti, kadar ne vidi človek v njih pravega in božjega pomena. To je doživljanje zemlje, stvarstva in človeka v Bogu. To je prava pot v popolnost, v božje naročje, v poduhovljenje. Isto je naznačil Tagore v knjigi »Modrost življenja«, ko govori o osebnosti in razporeja svet v tri dele; v fizični, duševni in duhovni svet. Duhovni mu je najvišji in največje doživetje umetnosti. Takšna je tudi njegova pesem, proza in še celo ritem filozofske razprave. — V knjigi Sadhanâ je Tagore sebe močno orisal.

FRANJO T. / ČLOVEK IN KNJIGA

Ta članek nam je poslal eden izmed naših naročnikov. Zaradi tople prisrčnosti, s katero je pisan, ga radevolje priobčujemo v upanju, da bo odmeval v srečo marsikateremu izmed naših čitateljev. (Uredništvo.)

Spomini na otroška leta so dragulj, ki bi ga marsikdo ne dal za vse nič na svetu — solnce, ki je zašlo in ne vzide nikoli več.

Menda ga ni, ki bi vse do konca dognal prečudne tajne otroške duše. Še mati, kateri se drobní zemljanček brez dvoma prvi zaupno razkrije, si v svoji veliki ljubezni kajkrat zaman prizadeva, kako bi pravilno umela in zadovoljila neugnano zvedavost malega radovedneža. Otrok je navadno en sam živ vprašaj. Naj mu pripoveduje še tako zanimivo pravljico, poslušal jo bo z napeto pozornostjo, niti trenil ne bo z očmi, toda on, ki »je že velik«, mora biti o vsem mogočem natančno poučen. Zlahka mu dopove, da je na svetu dežela, ki se ji pravi Indija Koromandija, a ne more se ogniti vprašanju, kje da leži ta dežela in ali je daleč do nje.

Iz ust svoje mamice prvič uzre vso prelestno krasoto pravljice ozračja. Sanja in živi v njem, dokler sam ne prične zajemati iz razkošno bogatih vrelecev tiskane poezije. Kot v pravljicah mine leto in dan.

Sam vem, kako sem drhtel ob branju pravljice in čudovito lepih pripovedk, kako živo sem veroval v resničnost bajnih princev in zlatolasih princezinj in z največjo lahkoto sem v svoji otroški domišljiji šel preko še tako nepremostljivih zaprek.

Imel sem že blizu dvanajst let. Nekam nejasno me je objela zavest, da pravo življenje ni bajka, da je resnično življenje daleč proč od devete dežele, ki o njej tako lepo pripoveduje pravljice. Bral sem

rajši napeto pisane indijanske povesti in potopise. Mikala me je pestrost in vabile so me nevarnosti življenja v tujini, navdušila so me drzna početja indijanskih poglavarjev in brez določenega cilja sem večkrat gojil tiho željo, da grem tudi sam tja in se izkažem junaka. Življenje je polno neprestanih izprememb. Komaj par let — majhen del v dobi človeškega življenja — in vendar razlika kot noč in dan. Deček je dorastel v fanta. Včasih malce sanjav, drugič zopet neukrotljivo razposajen, skuša biti resen in ljubezniv kavaler in bere že romane. Visoko ceni Sienkiewicza. S prekipevajočim navdušenjem zopet in zopet čita Finžgarjev roman »Pod svobodnim solncem«. Strastno zavida Iztoka za ljubezen prelepe Irene in skupno ž njim trepeče za njeno usodo. Malo se meni za šolsko modrost, knjigo za knjigo, roman za romanom nosi domov — živi v tem, da je njegov svet.

Večkrat pa se zgodi, da po viharni noči nastopi zopet lep, miren dan in se zjasni nebo, komaj še zastrto s kopreno oblakov. Tako se polagoma, skoroda neopaženo, a vendar malone iznenada pred mladim doraščajočim človekom razklene novo obzorje. Komaj se zave in že je v vrtincu pravega, resničnega življenja. V borbi ž njim raste v moža. V njegovo duševnost je življenje zarezalo široke brazde. V knjigah išče resnice. Ne bere več vsega, kar mu po naključju pride v roko. Truden je od dnevnega dela in tudi ne utegne. Dobro razume besede nemškega filozofa Schopenhauerja, ki pravi: »Slabega nikoli premalo, dobrega nikoli preveč: slabe knjige so intelektualni strup, one uničujejo duha. Da bereš dobro, ne smeš slabega: kajti življenje je kratko, čas in moči omejene.«

Knjige so prijatelji, ki spremljajo človeka skozi življenje. Vsakega na poseben način. Saj si na vsem svetu dva človeka nista enaka. Torej je, kajpak, tudi odnos poedinca do knjig docela oseben, svojevrsten.

Angleški pisatelj Smiles piše v svoji znameniti knjigi »O značaju« takole: »Človek se ne uči nič manj iz knjig, ki jih bere, kakor od ljudi, ki ž njimi občuje. Kajti knjige niso slabši družabniki od ljudi in treba je izbirati vedno le najboljše tovariše, tako med ljudmi in knjigami.

Dobra knjiga je naš najboljši prijatelj. Je najbolj potrpežljiv in veder tovariš. Ne zapusti nas v dneh skrbi ali nesreče. Sprejme nas vselej enako veselo; zabava nas, uči v mladosti in tolaži v poznih letih.«

Eno pa je resnica: Nihče ne more vzeti človeku neprecenljivih zakladov, ki so jih njegovi duši prinesle lepe knjige.

»Knjige so,« da navedem še pomembne besede nemškega pisatelja Könnna, »kakor tih prijatelji, ki nam pripovedujejo o iskanju in najdbah, o poteh in blodnjah ljudi. Ves svet s svojo lepoto in krasoto, s svojo modrostjo in izkušnjami razgrinjajo pred našimi duševnimi očmi. Kamor nikoli ne bo segel naš pogled, kamor nikoli ne bo stopila naša noga, tja nas vodi knjiga v besedi in sliki. Popelje nas do skrajnih meja zemlje in ponese do zvezd neba. Ž njo v roki potujemo v davnilno preteklih stoletij in ž njenimi očmi šele marsikdaj opazujemo vsakdanje življenje okoli sebe in pravi resnični luči. Tako je knjiga zaeno pripovedujoči prijatelj in spreten učitelj, ki nam

odpira oči, pogled, ostri sodbo, globi duha, meči srce, budi k lastnemu razmišljanju ter nudi ure najčistejšega veselja. Je v resnici dober učitelj, ki ne pozna žaljive besede in pomilujočega smeha. In pri tem je ves pouk poln življenja. Čeprav stoje črka pri črki tiho in mirno, vendar pôlje v teh nemih vrsticah živa kri, ki ti ogreje srce, navdušenje, ki potegne za seboj voljo, misli, ki dajejo življenju smer, vzori, ki bodre in v duši dramijo nezname sile.«

Lepa knjiga služi resnici, lepoti, dobroti. Ob njej pozabiš na vsakdanje življenje in se včasih za hip povrneš celo nazaj v svojo solnčno mladost.

Fr. S. Stiplovšek
Cerkev

THOMAS MANN / KNUTU HAMSUNU K SEDEMDESETLETNICI

PREVEDEL BOŽO VODUŠEK

S silno težo zastavljam pero, da čestitam Hamsunu. Njegove zgodnje tvorbe, ki so zrastle ob prelomu stoletja, so mi dale v moji mladosti eno izmed najčistejših literarnih doživetij, »Blagoslov zemlje«, ta čudovita knjiga, višek življenskega dela, ki je sicer bogato na čudežih, a je bila pred dvanajstimi leti zame prav tako nekaj pretresujočega kakor za veliko nemških src, ki jih je ranila vojska. Bil bi napet literaren poskus, izraziti z besedo simpatijo in trajno zvezanost z njegovim delom, kako me je naslajalo, poživilo in krepilo celo življenje, in iz osebnega bi morala zrasti priznanja polna razprava o njegovem pomenu za evropski roman; a je tako, da ura takega poskusa ni padla na obletnico, ki jo slavimo. Zato je to, kar morem danes povedati, že vnaprej zavrto in nepopolno, in lahko sem vesel, da sem imel ob priliki — ko so izšle »Žene ob vodnjaku« — časnikarsko spretnost v par kratkih besedah

izpovedati tanko ustrojeno velikost Hamsuna. Te besede so mu najbrž znane, ker navaja jih v svoji knjigi njegov nemški biograf Walter A. Berendsohn.

»Ljubil sem ga od nekdanj, od mladega,« sem pisal. »Zgodaj sem čutil, da ne Nietzsche, ne Dostojevski nista pustila v lastni deželi učenca te velikosti. Lepote njegovega umetniškega izraza, ki so brez primere, so me zapeljale že kot devetnajstletnega mladeniča, in nikoli ne bom pozabil, kaj so pomenili včasih za mojo sprejemljivost »Glad«, »Misteriji«, »Pan«, »Viktorija«, poleg tega novele in potopisi. Svetovna slava, ki je s podelitvijo Noblove nagrade obdala njegovo ime, me je napolnila s čisto osebnim zadovoljstvom; zdelo se mi je, da še ni doletela nikogar, ki bi je bil bolj vreden.

In poskusil sem se na Hamsunovem humorju, ki je razbrzdán kakor življenje in izven morale, na njegovi mojstrski komiki, ki smo jo poznali od »Gladu« sem: rekel sem, da je on eden od tistih avtorjev, katerih branje povzroča smeh, ki prihaja iz globine, kadar je človek sam — stvar, ki navdaja z grozo, če jo kdo dobro pogleda. Boril sem se, kako bi kritično označil vse tisto: privlačne točke, tehnične zvižaje, umetniške zgoščenosti in notranje pretrese, kar tvori skrivnost, neskončno prijetno zapeljivost te umetnosti: ona druží skrajno prefinjenost s praepsko preprostostjo, in v kljub civiliziranosti, ki se ne da več preseči, aristokratsko varuje narodovo kulturno tradicijo, prastare elemente nordijskega pesništva, pevski duh sag.

To dvojnost njegove duhovne umetniške osebnosti, ki je dana po naravi, bi predvsem moral analizirati, kdor bi hotel zares pisati o Hamsunu. Berendsohn pripoveduje o pismu, ki ga je prejel pesnik nekega dne od nekega Avstrijca. Mož je bil bral težko, kmečko knjigo o Blagoslovu zemlje! Bil je nevrastenik, kakor je pisal in je prosil, če lahko pride in se nastani pri Hamsunovih. Kakšen odgovor je dobil? Da je dosti en nevrastenik v hiši. Pesnik Blagoslova zemlje nevrastenik — to je moralo onega hrepenečega človeka zmeti in začuditi. In v resnici človeka, ki se spozna samo na to, kar je pošteno in zdravo in pošteno bolno, zmede pojav zdravega rafinmaja in rafiniranega zdravja, ki ga Hamsun na čudovit način predstavlja; v njem je organsko zvezan prepad med dekadentnostjo izraza, ki je preciozen in prav v prste prečuten, in med konservativnostjo njegovih načel, med tem, da je v svoji umetnosti visoko razvit in napreden, demokratično modern in internacionalen, a po svoji zvezanosti z zemljo in naravo aristokratski, od koder izvirajo vsi tisti izpadi in izjave proti politiki, proti literaturi, proti demokraciji in proti človečnosti, ki jih je moral svet od njega prenesti. On je, kratko rečeno, čudovit in morebiti zadnji cvet tistega nordijskega individualizma, ki ne goji ravno z ljubeznijo v srcu Schillerjevega izreka: »da človek prav zelo potrebuje človeka za svoj veliki cilj«. Družabni element manjka njegovemu duhu — to ga danes ne dela ravno za voditelja, ko celo tisti, ki se upirajo, priznavajo, politično socialni element za vladujoči element dobe. Če ni bila vojska, v kateri je stal Hamsun (naj mu ne bo nikoli pozabljeno) na nemški strani, samo krvavi idiotizem, če je imela sploh kakšen smisel, je bila nek skupen evropski sunek, ki je bil žalibog potreben, da se dvigne Evropa na novo stopnjo svoje socialne izoblikovanosti. Iz tega bi sledilo duhovno stanje, kjer nordijski individualizem in protidružabna razbrzda-

nost res ne bi bila poklicana, da vodita. Naj bo, kakor je! Mi mu nimamo ničesar očitati, ker ljubezen do tega velikega umetnika nas dviga čez duhovna nasprotja in nas sprošča, da samo zremo življenje. Če ga pa politična reakcija hvali in izigrava, naj pazi. Ona mu odpušča to, da je umetnik zato, da se lahko ponaša z njegovim mišljenjem.

In sedaj še besedo o tem, kar je osebnega med nama, med njim in med menoj, in kar sem osebno uredil, a želim, da pri tej ugodni priliki, uredim tudi javno. Profesor Berendsohn, ki sem ga večkrat omenil, in ki je za cenitev Hamsunovega življenskega dela zelo zaslužen mož, je napravil v neki študiji o Hamsunu kritično biografsko opazko. Izrekel je domnevo, da je bil norveški pisatelj na gotovi točki svojega literarnega razvoja očitvidno pod vtisom in vplivom nekega sodobnega nemškega pisatelja, namreč — pod mojim. Hamsun je to takoj zanikal. Ampak po nesreči je trditev zašla še enkrat v časopisje, mislim ob priliki nekega intervjuja in tedaj se je Hamsun zares razjezil. Napisal je v nek domač list borben protest, ki je potem prešel v svetovno časopisje in kjer ni preveč prizanašal iznajdljivemu profesorju. Odločno je zavrnil hipotezo, ki je na tako zmoten način vzbujala dvom o njegovi originalnosti. Izjavil je, da je edino, kar pozna od mene, roman »Buddenbrooks«, in tega je bral pred kratkim v norveški prestavi, ker sploh ne zna tujih jezikov. Torej je zamudil čas in priliko, da se uči pri meni in svetuje nemškemu literarnemu zgodovinarju, da naj ne udejestvuje tretjič s takimi trditvami svoje nacionalne častihlepnosti.

Tako nekako borbena izjava. Izzvala je pozornost, jaz sam sem pa izvedel o celem dogodku zelo pozno, šele pred par tedni, in mi je bilo zelo neprijetno. Ali se nisem po pravici bal, da ni spoštovani pisatelj prenesel en del svojega nerazpoloženja tudi name, ki sem bil seveda čisto nedolžen, in da lahko celo sumi, da sem tičal s svojim rojakom Brendsohnom pod isto odejo pri onem nespodobnem raznašanju? Na drugi strani sem globoko čutil, kako častivredna je naivnost razburjanja, ki ni bila v nobenem razmerju s stvarjo, saj je bilo očitvidno, da je izražena domneva nesmiselna. Hamsun je poldrugih deset let starejši od mene. Ko je njegova slava prodrla k nam, sem bil v starosti, ki je najbolj občutljiva in najbolj vdana, najbolj poklicana, da ljubi, občuduje in se uči. Njegova čudovita umetnost, ki je seveda s svoje strani tako na svoj način nesamostojna, kakor kakšna druga, in ki ne bi postala last Evrope, če si ne bi znala pritegniti hrane z vzhoda in zahoda, je postala važna sestavina moje izobrazbe; pomagala mi je predvsem ustvariti si pojmi o pesniškem pripovedovanju; in na koncu oškoduje mojo lastno biografijo, če kdo duhovna data, ki so zanj odločilna, tako naravnost na glavo postavlja, kakor se je to zgodilo po nerodni zmoti Hamsunovega biografata.

Dal sem sporočiti pisatelju po njegovem nemškem založniku, da je trditev zaslužnega Berendsohna nerazumljiva in absurdna, in če bi sploh šlo za razmerje vpliva in odvisnosti, da bi bilo prav obrnjeno. Dolžnega pa se čutim, da to izjavo tudi javno ponovim, tembolj, ker je našel Hamsun takrat ob priliki svoje polemične obrambe za moj mladostni roman hvallilne besede, ki jih je naše časopisje zmanjšalo in le netočno podalo, in v katerih vidim srečen konec vsega dogodka. Ko iz srca pozdravljam mojstra za četrti avgust, mu zagotavljam, da občutim njegovo pohvalo kot največje odlikovanje, ki sem ga prejel, odkar pišem.

BARTOLOMEO CALVI / UVOD V KRALJA NA BETAJNOVI

Z AVTORJEVIM DOVOLJENJEM PREVEDEL S. Š.

Calvijeva analiza Cankarjeve drame je izšla kot uvod k njegovemu prevodu tega dela v italijanščino. (Ivan Cankar: Il re di Betainova, dramma in tre atti, traduzione integrale dallo sloveno e studio critico di Bartolomeo Calvi. — Società Editrice Internazionale, Torino itd. 1929.) Kot eden najboljširnejših spisov o Cankarju sploh, posebno pa kot podrobna kritična študija najmočnejše Cankarjeve drame, bo gotovo zbudila zanimanje, zlasti pa še zaradi tega, ker je avtor Italijan in je razvidno, da se je z veliko ljubeznijo poglobil v svoje delo, čeprav ne bomo tajili, da se more marsikateremu njegovemu izvajanju oporekati.

Slovenska drama, ki jo prinašam tu v italijanskem prevodu, morda ne bo na prvi mah našla polnega razumevanja našega občinstva, kakor v zapadnih deželah sploh in zlasti ne v tistih krajih, kjer se je ljudstvo že pred časom v večji meri razvilo in kjer so socialne ustanove zadostno zaščitile njegove pravice zoper samodržstvo gosposke. Tem manj, ker se nam pisatelj — ki si je bil pri pisanju te drame seveda zastavil svoj smoter — ne očituje z velikim bogastvom dejanj, oziroma z okoliščinami takih dejanj ali z vzporednimi motivi, kakršni so v velikih delih, zlasti pa še v dramskih, takorekoč neizogibni radi jasnejšega predočenja posameznih značajev na eni, radi objasnitve zmisla, rekonstrukcije zgodbe ali njene fantastične tvorbe pa na drugi strani. Sicer je mogoče, da je podal Cankar svoje osebe manj jedrovito zato, da bi prišla osrednja misel v svojih velikih socialnih in političnih potezah tembolj do veljave. Cankar je dobro vedel, da je bilo pod Avstrijo — kar nam v ostalem dovolj zanesljivo izpričujejo naši tržaški in goriški bratje — pač dovoljeno izražati svoje lastne misli in jih spravljati v umetniške oblike, vendar je bilo treba pretvarjati jih ali na kak drug način odvzeti jim izvirno obliko, ali pa skrivati jih za simboli in drugimi besedami nego so bile tiste, ki bi kot prirodni in odkritosrčni, ter seveda tudi odločno vpliven izraz edine bile na mestu.¹ K temu je še dodati, da so specifične ideje, ki tvorijo temelj tej drami, najhujše prizadevale občutljivost predstavnikov tistih socialnih razredov, ki so jim morali biti nasprotni že po svoji narodi radi osebnega dobička, radi svojih tradicionalnih predsodkov, radi pomanjkanja vsekega čuta za siromašne in ubožne sloje, ter radi popolnega neumevanja narodne zavednosti in pravic, ki iz nje izhajajo; tako so premožnejši sloji slehernega fevdalnega režima vselej nasprotovali in še nasprotujejo vsakemu hotenju ali programu ki naravnost ali po ovinkih stremi za tem, da bi podučil ljudstvo o načinu, kako naj izboljša svoj položaj. Zato se mi zdi logično in nič čudnega, da je tisk takoj pri izidu dela (v juniju 1902) bil splošno igri nenaklonjen, o čemer pričajo: članek s podpisom «br» v «Slovenecu» z dne 14. junija 1902, trije podlistki Frana Govekarja v «Slovenskem Narodu» z dne 30. junija in 1. julija 1902, Evgena Lampeta ocena v «Domu in svetu», letnik 1902, str. 440—442, dr. Francéta Zbašnika v «Ljubljanskem zvonu», 1902, str. 496—498 ter drugih; ocenitelji se skoro enodušno strinjajo v mnenju, da igra ni vprizorljiva ter iznašajo še druge, ne baš neutemeljene očitke. Bilo je povsem prirodno, da so se delale vprizoritvi drame mnoge težkoče v ljubljanskem gledališču, čigar intendant je bil Fran Govekar, vendar je prišla igra dve leti po izidu na oder, ampak «pod pritiskom občinstva in igralcev», kakor pravi Cankar sam.² Tudi se ne smemo čuditi dejstvu, da ni našla igra razumevanja celó v kraju, kjer je nastala, to je v Sloveniji, pozorišču dejanj nastopajočih oseb, če je res, kar pravi hvalevredni izdajatelj njegovih Zbranih spisov in slavni njegov sorodnik Izidor Cankar. Ta trdi, da je postala podoba te igre jasna šele pet in dvajset let po njenem izidu.³ Tako daleč so bili tedaj

¹ Glej v spisu C. Balbo: Speranze d'Italia (ed. Giovanni Cristofori, Cappelli, Bologna) str. 42—43.

² Glej: Ivan Cankar, Zbrani spisi, V. zv., str. 311.

³ «Sedaj, ko mineva pet in dvajset let, odkar je „Kralj na Betajnovi“ nastal, se nam je v drami lahko razpoznati.» Glej Zbr. sp. Uvod str. VI.

od domneve, da bi bil hotel Cankar naslikati v «Kralju na Betajnovi» nekaj več nego košček življenja svojega naroda. Govorilo se je, da so to neverjetne stvari, kakršnih je zmožna le čudaška domišljija prenapetega človeka. In vendar je bil Cankar realist na svoj poseben način, kakor bomo pozneje še videli.

Zdaj si pa oglejmo poglobitve poteze dramskega dejanja. V izmišljenem kraju Slovenije, ki je Betajnova imenovan, je Jožef Kantor, fabrikant in gostilničar, okradel in izropal celo vrsto ljudi in katerega tudi umoril, tako n. pr. svojega bratranca, Nininega očeta, z edinim namenom, da bi obogatel in da bi bil izvoljen za poslanca. Kantor ni mož velikega kova, pač pa izredno vztrajen v svojih načelih. Najmočnejše med njimi, ki ga vsega preveva in docela obvladuje, izvira iz prepričanja, da je rojen, da izvrši velika dejanja, med drugim, da postane kralj na Betajnovi; naj to velja katerokoli žrtev, ki jo ima doprinesti on sam ali kdo drugi navzlic najspretnejšim nasprotnikom. Edina dva človeka v kraju, ki bi imela ne le radi tega, ker sta edina naobražena, temveč ker sta edina uradna predstavnika, dolžnost zaježiti njegovo predrznost ter se upreti njegovi malopridnosti, župnik in sodnik, sta proti njemu izredno popustljiva. On se ju pa svobodno in nesramno poslužuje, kakor da sta njegova brezmočna sužnja; niti si mu ona dva ne upata ugovarjati. Tudi v nekaterih trenutkih, ko bi moralo biti njiju ravnanje v nasprotju s Kantorjevo malopridnostjo naravnost izpolnitev svete dolžnosti, popolnoma podpirata njegovo umazano politiko, ki je zoper vsak božji in človeški čut za tisto pravico, kateri po svojem poklicu izrecno služita. To pa zato, ker upa župnik, da mu bo Kantor sezidal farovž in še hlev povrhu, sodnik pa gotovo radi podobne usluge. Ta bi namreč z lahkoto in brez nadaljnega mogel zapreti Maksovega ubijalca Kantorja, ter osvoboditi deželo za vselej te pošasti. En sam človek si drzne vzdigniti glas zoper te in take nasilnosti; to je Maks, sin starega Krnca, spet enega izmed tistih, ki jih je Kantor okradel in vrgel na cesto. Iz mesta, v katerem je študiral, se povrne v svoj kraj ter očita najprej Kantorjevi hčerki Franci, v katero je bil zaljubljen, a se je ona med tem pod očetovim pritiskom zaročila s Francem Bernotom, nato pa zalučila Kantorju samemu v obraz po vrsti vse njegove pregrehe in njegove motne pozikuse prevare in samoderžva. Nikdar ni Kantor pričakoval, da se mu ta slabo oblečeni in pijančevanju udani mladenič zoperstavi ter da napove tako vztrajno in odkrito vojsko njegovim načrtom, najmanj pa tedaj, ko se poteguje za čast poslanca. Tako se mu v živalskem ravnodušju najprej porodi, nato pa polagoma dozori misel, da se ga odkriža; to tudi stori ter ga ustrelil par korakov od svoje gostilne nekega večera, ko se pride Maks posloviti od Nine, ki mora naslednjega dne odpotovati v samostan. Ko je obračunal z Maksom, si domišlja Kantor, da se je rešil vseh svojih nasprotnikov, toda zelo se vara, kajti njegova družina, žena in hči in oba fantiča, ki so videli ali slutili zločin, se mu odkrito zoperstavijo, izbegavajo njegov pogled ter mu grozijo, da ga bodo zapustili. Prav v tej zmedbi, ko Kantor na eni strani roti hčer Franco, naj se mu ne zoperstavlja in naj ne ostavlja očetovega doma in ga hči pogumno navaja k popolni spokoritvi, nastopi spet Lužarica. Ker ji Kantor na opetovane prošnje odkloni sprejem moža v službo, zalučila Lužarica najgroznejše prokletstvo nadenj in nad njegovo družino. Kantorja precej pretresejo odločni očitki žene in hčere ter prokletstvo kmetice in že skoro pričakujemo, da se ta pošast spreobrne, čeprav sta prišla sodnik in pisar vprašati ga po sinočnjem dogodku le iz povsem formalnih razlogov, češ, naj jima izjavi, da je bila puška, s katero je bil Maks ustreljen, Bernotova last in da je slednji v resnici ni pozabil v gostilni. Pod vtiskom težkih očitkov svoje družine, sprva Kantor koleba, nastopi celo hip, ko je odločen slediti njenemu nasvetu ter se popolnoma spokoriti, ter izjavi na kratko sodniku, da je on sam izvršil zločin. Čeprav se sodnik Kantorjeve ne pričakovane izpovedi prestraši, se vendar Kantor na podlagi sodnikovih izjavij prepriča, da je še druga logika mimo resnice in da se dá umor naprtiti mirno na Bernotove rame. Uda se in z veseljem sprejme bistroumno sodnikovo iznajdbo. Tako ne zapro Kantorja kot zločinca, temveč Bernota; mesto ječe gre Kantorju odobravanje kmetov in drugih njegovih gostov, ki mu zagotavljajo svoje glasove pri volitvah v državni zbor ter mu voščijo dolgo življenje.

Iz tega razvidimo, da ima drama socialno in politično ozadje. Socialno, ker se bori Cankar z elementi ljudstva, ki ne prenaša več svojega jarma; politično, ker nam nič ne brani domnevati, da predstavljata zastopnika oblasti na Betajnovi, župnik in sodnik, v Cankarjevih mislih prava tirana ljudstva, kajti zmemrom sta pripravljena pogaziti v imenu nekega napak tolmačenega javnega reda sleherno moralno vrednoto, zlasti na škodo trpečih; tako sodelujeta v svojih

nizkih nagibih z roko v roki z motno politiko osrednjih oblasti, ki imajo največji interes na tem, da ostane slovensko ljudstvo nevedno, da bi se ne vzdignilo v vstajo. Marsikatera točka drame, ki jo obravnavamo, potrjuje moje mnenje, zlasti pa nesramnost, s katero reši sodnik Kantorja pred zoporum, norčujoč se iz zakonov in iz vsake možne preiskave o umorstvu Maksa. Nadalje popolnoma idijotsko vedenje kmetov, ki jih je pozval Kantor k sebi, in ki sicer dvomijo, da je mogel stari Krnec zagnati Kantorju v brk krik »morivec«, ki ga okameneli od začudenja ponavljajo, a se vendarle z lahkoto dadó o nasprotnem prepričati, najprej po Kantorjevem oskrbniku, potem pa po Kantorju samem, čigar spletkarsko politiko brezpogojno odobravajo ter mu naposled voščijo celo, naj ga Bog še dolgo živi... «In kot ovčice... prva kar stori, to vse storijo... nesvestne vzroka...» bi dejal naš božanski pesnik.⁴ Prav tako potrjuje moje mnenje bolj na dlani ležeči zmisel nekega simbolističnega, boleznega poglavja, ki ga je Cankar objavil leto dni po izidu «Kralja na Betajnovi» pod naslovom «Umirajoči ljudje». Značilne se mi zde sledeče besede: «Nekateri izmed njih (t. j. umirajočih ljudi) so celo uradniki, profesorji, dvorni svetniki. Življenje jih je prineslo na čudna mesta, ki nikakor niso bila ustvarjena zanje. Vsi stanovi so jih polni.» Te besede pomenijo, popolnoma isto, kot «ven z barbari!» Z drugimi besedami, v Cankarjevi drami vidim v ostalem ne baš novo namero očitnega ožigosanja zlorab mogočnikov napram siromašnim, z namenom, da vspodbudi slednje k osvobojenju izpod jarma, ki je — kakor sem dejal — dvojen: enega predstavlja denarni mogočnik — tat Kantor, ki ne pripoznava in taji najelementarnejše pravice ljudstva, drugega pa župnik in sodnik, ki bi morala kot državna uradnika vse ljudstvo enako ljubiti in podpirati ter ožigosati z najbolj vzgledno kaznijo, kadar je čas in kraj zato, slehernega državljana, naj pripada kateremukoli razredu že, a ravnata baš nasprotno. Cankarjevo namero je možno razviti na dva načina: bodisi, da zmagajo ponižni, katerih predstavniki so Maks, kmetica, nečakinja in Kantorjeva lastna družina, a on sam bi moral v naj srečnejšem slučaju končati v norišnici; bodisi pa tudi, da samodržstvo na videz zmagá, dočim bi bila prava zmagovalca pravica in nedolžnost. Cankar se je rajši poslužil drugega načina. Ne tajim, da bi bila v prvem slučaju njegova naloga neprimerno težja, zlasti pa bi dejanje ne bilo postalo tako dramatično kakor je, če bi se pravica in nedolžnost uveljavili z njima lastno prozornostjo in nepremičnostjo. Vrh tega bi bil zapal v povprečnost, kajti nešteto je dram, spisov in pesmi, ki prikazujejo gladko zmago pravice nad krivico. K temu je še pristaviti, da je izrazito k pesimizmu nagnjeni Cankar — o tem pričajo vsa njegova dela in bom to dokazal podrobno o priliki skorajšnje izdaje že pripravljenih italijanskih prevodov najzrelejših njegovih del «Moje življenje» in «Podobe iz sanj» — čutil povsem prirodno posebno nagnjenje do obdelave svojega načrta v študiju in v dramtizaciji najbolj črne plati svojega predmeta. V tem kaže Cankar našemu Alfieriju v mnogih ozirih soroden temperament. Tudi ta zasuče v estetičnih oživotvorjenjih svojega ideala borbe za svobodo in pravičnost potom tragedije dejanje na tak način, da moralno zmaga nedolžni, dasi pade kot žrtev krivičnosti. V dokaz temu primerjajmo to dramo z zelo genljivo Alfierijevo tragedijo imenovano «Filip». Toda že tu se nam postavi vprašanje: ali je Cankarju uspelo prikazati zmago pravice in nedolžnosti? Maksa moremo smatrati za glasnika in skoro za simbol pravice, kajti v mnogih trenutkih ga vidimo brez tistih značilnosti, ki jih ima človek iz mesa in kosti — sina tistega Krnca, ki je po Kantorjevi krivdi prišel na beraško palico — ter bi moral kot tak stremeti najprej za tem, da bodi zadoščeno očetovi in njegovi lastni pravici. Toda Maks izgine s pozorišča sveta, ko je sicer pogumno zabrusil Kantorju svoj «non licet» v obraz, a je že v naslednjem od svojega bojevitega duha nekoliko odnehal ter se morda nekoliko prehitro udal naglim Kantorjevim utemeljitvam, ki izjavlja, da mu nobena zapreka ne bo zaprla poti do cilja, temveč da mu bo kvečjemu povzročila kako sitnost; na to reče Maks: «Tako sem se torej motil in resnično mi je žal,» in naslednje... Pravica pa bi se nikdar ne smela motiti, še manj pa bi ji smelo biti žal, da je govorila zoper krivico. Samo tako bi mogla vsaj moralno zmagati. Toda preudariti je treba, da hodi v tej Cankarjevi drami in v drugih njegovih delih socialna krivica vzporedno z neko vrsto fatalizma, ki je vzrok nadlog, ki tepejo človeštvo. Ta fatalizem je v nekem zmyslu podoben fatumu ali anagke, kateremu je v politeistični veri antičnih narodov bil podložen celo oče bogov

⁴ Dante, Divina Commedia, Vice III. 84. itd.

in ljudi, kar prihaja v starogrški tragediji močno do izraza. Zares izpričujeta Maks in Kantor na raznih mestih drame, da ravnata tako in ne drugače, ker je taka božja volja. Po tem preudarku je sklepati, da tvori zapletljaj oziroma vozal drame dvojni red dejstev, to se pravi: na eni strani stojijo človeške krivičnosti, na drugi pa globoka žalost, ki pretresa Cankarja ob njih pogledu ter ob spoznanju, ki iz njih sledi, da je vsaka borba zaman, kajti nad vsem je usoda, ki je žal siromakom vselej protivna. Če je pa stvar taka, kako naj si tolmačimo, da je razkrinkal goljufije mogočnikov, pri tem pa ni imel nobenega upanja, da bi olajšal položaj zatiranih? Zdi se mi, zaradi zadovoljstva, ki je v tem, da je mogel vsaj reči, da je naposled položil prst na rano ter pokazal na gnilobo, a tudi zato, da zadosti plemenitemu nagibu svojega srca, ki je hrepenelo po tem, da bi odsevalo luč svojih umskih sposobnosti v prid svojega ljudstva. Vrnem se k prejšnjemu vprašanju ter pripomnim, da — če pustimo na stran Maksa, ki ga moremo iz mnogih razlogov smatrati prav tako kakor Kantorja bolj za abstraktno podobo nego za živo bitje — zmaga pravica moralna v Lužarici, ki odhaja iz Kantorjeve hiše preklinjajoč njega in njegovo družino; polna zaničevanja ter ponosna na svoje nedolžno uboštvo, vleče za seboj svoje otroke, dasi jih hoče Kantorjeva žena zadržati ter jim dati jesti. V tej potezi je Lužarica podobna Alfierijevi Izabeli, ki sama konča svoje življenje, da bi ji po smrti nedolžnega Karla ne bilo treba nadalje živeti s Filipom.

(Dalje prih.)

P O R O Č I L A

DR ANTON OCVRK / CANKAR V NEMŠČINI.¹

Cankar postaja tudi med velikimi narodi občan svetovne literature. Čehom, Italijanom, Francozom, Fincem in Rusom so se pridružili še Nemci in so sprejeli med se «Hlapca Jerneja». Po brezuspešnih poizkusih, ki so se vlekli iz leta v leto in nismo sami mogli predstaviti Nemcem velikega Slovenca Cankarja, bo to storila nemška založba Niethammer, ki ima namen izdati vsa najznačilnejša Cankarjeva dela. Ta načrt nemške založbe je močno važen in pomemben, ker bodo Nemci — razven Čehov, ki pa tudi nimajo celotne Cankarjeve izdaje — prvi, ki bodo imeli zaokroženo izdajo najmočnejših Cankarjevih del, ki bo pomembnejša od italijanskih prevodov, ki so neenotni in od francoskega, ki ni izšel kot samostojna knjiga. Ta namen založbe Niethammer zasluži upoštevanja in cenitve.

Prvi zvezek nemške izdaje Cankarjevih del obsega poleg parabolične povesti «Hlapec Jernej» (Der Knecht Jernej) še vrsto Cankarjevih novel in črtic, ki so vzete iz «Podob in sanj» (Peter Klepec, «Die Kinder staunen», «Vrzedence») iz «Mojega življenja» (Die Datteln, «Das Abc», «Eine Tasse Kaffee». «Aus der Jugendzeit», «Firbec», «Die Eule») in iz drugih zbirk («Polikarp», «Die Näherin», «Die heilige Kommunion», «Der Fremde»). Trganje posameznih novel in črtic iz celotnih knjig ni povsem pravilno, ker onemogoča pozneje celotne izdaje takih zbirk, ki imajo svojo posebnost in notranjo enotnost prav v razporedbi in sestavi novel in črtic. (Tu mislim predvsem na Cankarjevo zbirko novel «Za križem», ki je močna v svoji umetniški zasnovi!) Posebno nepravilno se mi zdi nepotrebno trganje knjige «Podobe iz sanj», ki je mogočna prav v svoji celotni zasnovi in ima svoje silno notranje stopnjevanje, ki pride na koncu do viška. Prevodu «Hlapca Jerneja» bi torej kaj lahko pridali zbirko črtic in novel, n. pr. «Moje življenje» — ali katero drugo — in tako bi imela knjiga večji pomen in vrednost, sedaj pa jo razblinjajo črtice zadaj, ki so iz različnih knjig in dob Cankarjevega pisateljevanja. Nepravilno se mi zdi, da je v knjigi izostal dodatek, kjer bi prevajateljica omenila, odkod je prevedla posamezne črtice ali novele.

«Uvod» v knjigo je napisal E. A. Rheinhardt, ki je imel težko nalogo na petnajstih straneh karakterizirati slovenskega človeka, njegov socialni in kulturni razvoj, položaj in višino. Zato ni «Uvod» dosegel tega, kar bi moral. Kratki karakteristiki slovenskega človeka sledi še krajši kulturni pregled, kjer je popolnoma izostala karakteristika slovenske literature in njenih najmočnejših predstavnikov. Predvsem je «Uvod» pisan preveč splošno, ne slika bistva slo-

¹ Ivan Cankar: Der Knecht Jernej. Eine Auswahl. Eingeleitet von E. A. Rheinhardt. Übersetzt von G. Jirku. Niethammer-Verlag. Wien. 1929.

venskega človeka, ne njegove kulturne zgodovine, povsem pa manjka v uvodu karakteristika Cankarja - umetnika, kjer bi prišla v poštev označba njegovega stila in njegovih najznačilnejših del. Čudim se temu pri Nemcih, ko imajo še Italijani dokaj dobrih in zanimivih studij o Cankarju (n. pr. Esej B. Calvi-ja v knjigi «Il re di Betainova»!). Sodim, da je Nemcem slovenska literatura v bistvu precej tuja, kar čisto pravilno omenja Rheinhardt v svojem uvodu. V poznejših knjigah bo potreben na vsak način temeljitejši in obsežnejši članek o Cankarju. Zakaj ga ne bi napisal Iz. Cankar?

«Hlapca Jerneja», novele in črtice je prevedla ga. G. Jirku. Njen prevod kaže, da je prisluhnila Cankarjevemu stilu in da je skušala tudi v nemščino preliti barvitost njegove proze, njeno ritmičnost in ujeti preprosto, skoroda svetopisemsko dikcijo «Hlapca Jerneja». Verujem, da je težko najti stilno odgovarjajoč izraz v tujem jeziku, če hoče biti prevod dostojen in če hoče vzbuditi v tujem bralcu primarno silo originala. Tu seveda izvzamem kongenialne prevode, kjer prevajalec ustvarja. Prevod ge. Jirku je dostojen, bolj ali manj dober. O tem seveda je mogoče govoriti le v večji reviji. Za podrobno analizo prevoda tu nimam prostora. Niti ni to moj namen. Na kratko hočem omeniti najvidnejše in najvažnejše hibe prevoda. Predvsem sodim, da ga. Jirku ne pozna vseh fines slovenskega jezika, o tem priča kopica dokazov, ko prevaja izven smisla in nepravilno. (Primeri: Cankar: «Mežnar in ministrant sta potrkavala; ko sta se vračala iz cerkve, sta gredeč stopila k nam.» Prevod: «Der Mesner und der Ministrant kamen aus der Kirche zurück, klopfen bei uns an und traten ein.» st. 281; «Če se je kdo približal, zazibal kletko, se je komaj ganila» — «kam jemand in die Nähe, dann schaukelte der Käfig und sie bewegte sich ein wenig.» st. 282. «Pospravi pod mizo.» — «Versteck dich.» st. 266. — Prevaja kozarec z Becher, iblajtarji z Übeltäter; sedli so — saßen, družina — Tischgenossen, birič — Diener in polno sličnega.) Veliko nejasnosti je pri izražanju fines, ki so tipično Cankarjeve in pri Cankarjevih stilizmih. Zato so stavki v prevodu brez prave barve in ne zvenijo. Naj navedem le par primerov, ki kažejo te pomanjkljaje. (C. «Oči žive in vedre pod košatimi obrvmi» — «Und grün leuchteten die Augen unter den buschigen Brauen»; «Nič hudega jima ni bilo» — «man konnte ihnen nichts Böses nachsagen», st. 274. «Zamahnilo so trikrat z njim in visoko so prasnile iskre iz plamena» — «Schwangen ihn dreimal in der Luft und warfen ihn in hohen Bogen mitten in die Flammen.» st. 122; «v greh stremeč» — «von ihren Sünden gelähmt».

Preko namena mojega spisa bi seglo podrobno razmišljanje o prevodu, kjer bi prišla v poštev stilistična stran prevoda, barva in frazeologija. Poleg stilističnih napak in nejasnosti v izrazu moti poznavalca originala še samovoljno preurejanje odstavkov, izpuščanje mest, ki so nujna v originalu in prevodu (n. pr. st. 27, 96, 115, 282, 283 itd.), in nekatera dvoumna mesta. Tu pa tam manjka strjenosti, ki je lastna stilu v «Hlapcu Jerneju», «kolorističnih nians in simbolnosti, ki ima svojo podlago tudi v stilu. — Kljub vsem tem pomanjkljivostim, ki so neizbežne pri prvih prevodih, ima prevod ge. Jirku nekaj svojega in je prijetno lahek in marsikje presenetljivo sočen. Upam, da bodo druga Cankarjeva dela v prevodu izgubila še marsikatero nejasnost in slabost.

Naj še omenim zunanjo opremo knjige, ki je okusna in prekaša vse izdaje Cankarjevih knjig dosedaj. Nemcem se pozna svojevrstna kultura knjige. Založba Niethammer se je izdaje Cankarjevih del poprijela z vsro resnostjo in njen uspeh ne bo majhen, čeprav je v začetku vse okrog polno ovir.

»HISA MARIJE POMOČNICE« V NEMŠČINI

V isti založbi, kakor «Knecht Jernej» je izšla tudi knjiga «Das Haus zur barmherzigen Mutter Gottes». Podrobnejše poročilo o tej knjigi prinesemo prihodnjič.

J. Ž. / MAETERLINCKOVO »ŽIVLJENJE ČEBEL«

Pravkar je izšel v založbi Kmetijske matice slovenski prevod znamenite Maeterlinckove knjige «Življenje čebel». Ta knjiga gotovo ni bila pisana z namenom, da bi služila kdaj zgolj praktičnim ciljem, ampak je in ostane predvsem knjiga višjih duhovnih vrednot in izraz močnega, osebnostnega gledanja v življenje. Zdi se mi, da je, sicer vestni prevajalec I. Wester, zagrešil s tem, da je knjigo okrajšal in priredil za čebelarje, precejšnjo napako.

Izdaja konzorcij Založbe Modra ptica. — Za konzorcij in uredništvo: Janez Žagar.
Za tiskarno »Merkur«: Otmar Michálek, oba v Ljubljani.

IZ ZALOŽBE IN UREDNIŠTVA

Zaradi najrazličnejših zaprek, ki so se kopičile ob Novem letu, bo izšel Hamsunov roman »P a n« šele koncem tega, oziroma v začetku drugega meseca. Takrat ga bodo prejeli naročniki in oni, ki so se udeležili nagradne akcije, razpisane v 1. številki.

Tudi vse ostale, za nagrade obljubljeni knjige, bodo v najkrajšem času razposlane.

*

Vsem, ki so nam poslali ob Novem letu dopise s priznalno vsebino, želeč naši založbi razmaha, uspešnega in koristnega dela za podvig slovenske knjige, se jim tem potom zahvaljujemo in zagotavljamo, da je naš edini namen ne razočarati v tem pogledu naših čitateljev. In to bodi naše voščilo ob prestopu v novo leto.

POZOR!

POZOR!

PANA zastonj

**pošljemo vsakemu naročniku, ki pridobi za naše
celoletne publikacije vsaj še enega naročnika**

Tej številki revije smo priložili položnico, katere naj se izvolijo naši naročniki poslužiti ob prilik nakazila drugega obroka, ako nam istega še niso nakazali.

NAGRADNO AKCIJO,

ki smo jo razpisali za Božič in Novo leto v 1. številki Modre ptice
podaljšujemo

do konca februarja t. l. Udeleži se je lahko vsak naš naročnik

Kdor pridobi za naše celoletne publikacije vsaj DVA naročnika, dobi vezano grandiozno Tolstojevo novelo HADŽI MURAT.

Kdor nabere TRI naročnike, dobi vezan izvod čudovite Mukerdžijeve indijske knjige MLADOST V DŽUNGLI.

Za ŠTIRI naročnike nudimo ogromni Dostojevskijev roman ZLOČIN IN KAZEN.

Za DESET naročnikov pošljemo znameniti Sienkiewiczov roman Z OGNJEM IN MEČEM.

Za ŠTIRINAJST naročnikov pa eno izmed veledele: TOLSTOJ / ANA KARENINA ali pa DOSTOJEVSKIJ / BRATJE KARAMAZOVI.

Nagrade se bodo razdeljevale sproti.

Naročniki, pridobivajte novih naročnikov!

PAN

Je najlepše Hamsunovo mladostno delo.

Naročite ga še danes
pr

Založbi

MODRA PTICA

Ljubljana

Gregorčičeva ulica 23

Čitajte!

Čitajte!

ILUSTRACIJO

najlepšo slovensko
ilustrirano revijo.

Uprava:

Kopitarjeva ulica 6

Ljubljana

Ali ste že pozabili,

da predvaja

„Kino Ljubljanski dvor“

najnovejše in najlepše filme, naj-
novejše nemške, angleške, ruske
in amerikanske produkcije.

Pomnite,

da je kino Ljubljanski dvor naj-
modernejši in najcenejši kino v
Sloveniji.

Zakaj?

Cene nizke Din 4.—, 6.— in 8.—.
Predstave vsak dan ob 4. uri pop.,
v nedeljo in praznik ob pol 11. uri
dop. in ob 4. uri pop. — vsi sedeži

po Din 4.—.

Ako

hočete

biti hitro in točno za-
loženi z notami za
klavir itd., obrnite se
na

Matično knjigarno

v Ljubljani, poštni predal št. 195

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

GLAVNO ZASTOPSTVO
IN SAMOPRODAJA ZA
SLOVENIJO PAPIRNIH
IZDELKOV ZDRUŽENIH
PAPIRNIC VEVČE, GO-
RIČANE IN MEDVODE
D. D. V LJUBLJANI IN
SLADKOGORSKE TVOR-
NICE LEPENKE IN PA-
PIRJA, SLADKI VRH,
POŠTA ŠT. ILJ PRI MA-
RIBORU

KASTELIC IN DRUG

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA ŠT. 6

KLIŠEJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali rizbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidneje

KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13

VINOCET

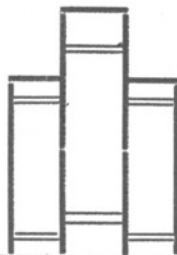
TOVARNA VINSKEGA
KISA, d. z. o. z. V LJUBLJANI

NUDI NAJFINEJŠI
IN NAJOKUSNEJŠI
NAMIZNI KIS
IZ PRISTNEGA VI-
NA - ZAHTEVAJTE
PONUDBO!

TEHNIČNO IN HIGIJENSKO
NAJMODERNEJE UREJENA
KISARNA V JUGOSLAVIJI

PISARNA :
LJUBLJANA, DUNAJSKA
CESTA 1/a/II - TELEF. 2389

SALDA-KONTE
ŠTRACE - JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE - MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE
RISALNE BLOKE
ITD.

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH

KNJIGOVEZNICA
K. T. D.

V LJUBLJANI
KOPITARJEVA ULICA 6
II. NADSTROPJE

STOEWER RECORD

Kar za človeka je obleka,
Kar detetu je čaša mleka,
Kar je punčki krožnik tort,
To je v pisarni
Stoewerjev pisalni stroj Record.

V ZALOGI PRI TVRDKI

LUDV. BARAGA
LJUBLJANA
ŠELENBURGOVA UL. 6